

๑๕๖  
๑๖๖  
๑๗๖

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร

19 S.A. 2539

ปริญญาโท  
ของ  
วชิราภรณ์ ไชยรัตน์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

พฤษภาคม 2539

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๘ 51898

คณะกรรมการควบคุม คณะกรรมการสภได้พิจารณาปัญหาที่พบบ่อยแล้ว  
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต  
วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....*chana*..... ประธาน  
(ศาสตราจารย์ ดร.่องพรรณ เกิดพิทักษ์)

.....*Dr. Anand*..... กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์โกวิท ศรีไพโรจน์)

คณะกรรมการสอบ

.....*chana*..... ประธาน  
(ศาสตราจารย์ ดร.่องพรรณ เกิดพิทักษ์)

.....*Dr. Anand*..... กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์โกวิท ศรีไพโรจน์)

.....*Dr. Somchai*..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมเจตน์ อภิวัฒน์รักษา)

บัณฑิตวิทยาลัยขอเปิดให้รับปริญญาโทชั้นบัณฑิต เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....*Dr. Nuan*..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย  
(ดร.ศรัญญา นวลสุวรรณ)

วันที่ 10 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2539

## ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี โดยได้รับความกรุณาอย่างดียิ่งจากศาสตราจารย์ ดร. ผ่องพรรณ เกิดนิทกซ์ ประธาน รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ กรรมการ ที่ได้เสียสละเวลาว่างเป็นประธานและกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ทั้งยังได้กรุณาให้คำปรึกษา แนวคิดและข้อเสนอแนะ ตลอดจนช่วยตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ จนกระทั่งสำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณและความกรุณาจากอาจารย์ทั้งสองท่าน เป็นอย่างมาก ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทอง อาจารย์ทศพร มณีศรีขำ และอาจารย์พรณิศ วาณิชการ ที่ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมเจตน์ อภิวัฒน์รักษา ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสำนักการศึกษา ผู้อำนวยการสำนักงานเขตคลองเตย ผู้บริหารโรงเรียน ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ และความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเก็บรวบรวม ข้อมูลและขอใบแจ้งนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของการศึกษา ครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณนิสสุณี อริยภิญโญ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำในการ วิเคราะห์ข้อมูลและการทำปริญญานิพนธ์มาโดยตลอด

ขอขอบคุณ คุณดวงสมร ดาวอรุณ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในการพิมพ์ตั้งแต่เริ่มต้น จนสำเร็จการศึกษา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจยิ่ง และขอขอบคุณ คุณนพศล ดาวอรุณ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ และคอย กระตุ้นเตือนให้ผู้วิจัยอดทนไม่ทอดทิ้งต่อการทำปริญญานิพนธ์

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานในคลินิกสุขภาพจิต ศูนย์บริการสาธารณสุข 21 วัฒนาตุทอง ที่ ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์จนสำเร็จ

และขอกราบขอบพระคุณ พ่อและแม่ที่เสียสละ สนับสนุนการเรียนและทุนทรัพย์ คอย ห่วงใยและให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา รวมทั้งพี่ ๆ ทุกคน และน้องที่ให้ความช่วยเหลือทุกอย่างที่ นอบจะกระทำได้ และคอยให้กำลังใจ จนผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

วจิราภรณ์ ไชยรัตน์

# สารบัญ

บทที่	หน้า
1	
1	1
คำนำ.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2	
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด.....	12
ความหมายของชุมชนแออัด.....	12
สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร.....	14
ประเภทของชุมชนแออัด.....	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด.....	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในชุมชนแออัด.....	18
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์.....	19
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์.....	31
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษา.....	33
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพครอบครัว.....	33
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว.....	35
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขนาดของครอบครัว.....	36
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว.....	37
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศการเรียนการสอน.....	38

3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	42
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	42
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	43
	วิธีสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ.....	44
	วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล.....	52
	วิธีจัดกระทำกับข้อมูล.....	53
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาค้นคว้า.....	56
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์และแปลผล.....	56
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
	การเสนอผลการศึกษาค้นคว้า.....	57
	ตอนที่ 1 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.....	58
	ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และผลการวิเคราะห์ เพื่อค้นหาตัวพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ การปรับตัวทางอารมณ์ ของนักเรียน.....	62
	ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน โดย จำแนกตามสถานครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศ การเรียนการสอน.....	69
5	บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	77
	บทย่อ.....	77
	ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	77
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	77
	วิธีดำเนินการวิจัย.....	77
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	77

บทที่	หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	78
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	79
-อภิปรายผล.....	80
> ข้อเสนอแนะ.....	85
บรรณานุกรม.....	87
ภาคผนวก.....	97
ภาคผนวก ก.....	98
ภาคผนวก ข.....	114
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	118

## บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามโรงเรียน.....	43
2 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามตัวแปรสภาพ ครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และขนาดของครอบครัว.....	59
3 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามตัวแปร บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน.....	61
4 ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5..	63
5 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ ( $\beta, b$ ) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาคณ ( $R$ ) ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ ( $R^2$ ) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ สัมประสิทธิ์ของพยากรณ์ ( $SE_{\beta}$ ) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ การพยากรณ์ ( $SE_{\hat{y}}$ ) และค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ( $a$ ) เมื่อใช้การปรับตัวทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นเกณฑ์	65
6 การค้นหาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.....	66
7 การวิเคราะห์ความแปรปรวนในการพยากรณ์แบบหาคณของการปรับตัว ทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 .....	67
8 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ ( $\beta, b$ ) ค่าสัมประสิทธิ์หาคณ ( $R$ ) ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ ( $R^2$ ) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ สัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ ( $SE_{\beta}$ ) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ การพยากรณ์ ( $SE_{\hat{y}}$ ) และค่าคงที่ของพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ( $a$ ) เมื่อใช้การปรับตัวทางอารมณ์เป็นเกณฑ์.....	68
9 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในสภาพ ครอบครัวต่างกัน นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน และ นักเรียนที่อยู่ในขนาดของครอบครัวต่างกัน.....	70
10 ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในสภาพครอบครัว ต่างกันเป็นรายคู่.....	71

11	ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัวต่างกันเป็นรายคู่.....	72
12	ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในขนาดของครอบครัว ต่างกันเป็นรายคู่.....	73
13	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ใน บรรยากาศในครอบครัวต่างกันและนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอน ต่างกัน.....	74
14	ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศใน ครอบครัวต่างกันเป็นรายคู่.....	75
15	ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียน การสอนต่างกันเป็นรายคู่.....	76
16	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ(๕) ของแบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว.....	115
17	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ(๕) ของแบบสอบถามบรรยากาศการเรียนการสอน..	116
18	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ(๕) ของแบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์.....	117

## บทที่ 1

### บทนำ

#### คำนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เนื่องด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และนโยบาย เปิดของประเทศไทย ประเทศไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจการเมืองโลกอย่าง หลีกเลียงไม่ได้ ยิ่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทย ในทุก ๆ ด้าน และนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ แม้จะ ก่อให้เกิดผลดีหลายประการ แต่ขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดปัญหามากมายตามมาได้แก่ ปัญหาความ ไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาเยาวชนในเมือง ความเสื่อมเสียด้านสุขภาพจิต ศิลธรรม ครอบครัวและ ชุมชนล่มสลาย ปัญหาในชุมชนแออัด (พายน นพอมยนต์. 2537 : 1) และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาหรือความทุกข์ เพื่อให้ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ประกอบกับมนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาทางที่จะสนองความ ต้องการทั้งของตนและสังคมอยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อความต้องการมีอุปสรรคมาขัดขวางย่อมทำให้ เกิดความไม่สบายใจ ความคับข้องใจ ความเครียด ความกตัญถาญใจ และมีความทุกข์ อย่างไรก็ตามปัญหาความยุ่งยากย่อมเกิดขึ้นและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ บุคคลที่มีความสามารถ ในการปรับตัวจึงจะสามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ และบุคคลที่จะดำเนิน ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่ตั้งใจ จะต้องมีความสามารถในการปรับตัว อยู่ตลอดเวลา การปรับตัวจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญมากของชีวิต (กันยา สุวรรณแสง. 2533 : 59-60)

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรับตัวอาจมีสาเหตุที่แตกต่างกันไป ดังที่โคลแมนและ แอมแมน (ผ่องพรรณ เกิดนิทกข์. 2530 : 71 ; อ้างอิงมาจาก Coleman and Hammen.

1974 : 93-94) กล่าวว่า การปรับตัวอาจจะมีสาเหตุมาจากบุคคล หรือมาจากการที่บุคคลต้องเผชิญกับสถานการณ์ หรือสถานการณ์ที่มีความกดดัน หรือสภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไป บุคคลจะพยายามปรับตัวต่อสภาพปัญหาที่เขาเผชิญอยู่เพื่อให้ความเครียด ความกังวลใจ ค่อยคลี่คลายจนกระทั่งหมดสิ้นไปในที่สุด อย่างไรก็ตามบุคคลบางคนไม่สามารถจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้หมดไปได้ สภาพเช่นนี้จึงทำให้ความวุ่นวายใจ อึดอัดใจหรือไม่เป็นสุขใจจะยังคงมีอยู่ต่อไป

ปัจจุบันจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจจำนวนประชากรทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2537 พบว่ามีประชากรจำนวน 5,584,226 คน (สำนักงานการทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2537) กรุงเทพมหานครจึงอยู่ในสภาพแออัด สถานที่อยู่อาศัยเป็นปัญหาต่อการวางผังเมือง และการจัดบริการสาธารณสุขไปโรค ก่อให้เกิดแหล่งชุมชนแออัดมากกว่า 1,500 แห่งในปัจจุบัน ซึ่งสภาพแวดล้อมที่นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อปัญหาด้านการปรับตัว (บรรจง สืบสมาน. 2533 : 194) โดยเฉพาะสภาพชุมชนแออัด และแหล่งเสื่อมโทรมที่ยังขาดลักษณะสุขภาพ การสาธารณสุขไปโรค เช่น ทางเข้าออกคับแคบไม่สะดวกในการสัญจร ไม่มีทางระบายน้ำ ทำให้มีน้ำเน่าเหม็น ที่อยู่อาศัยแออัดไม่ถูกสุขลักษณะ เต็มไปด้วยขยะมูลฝอย เป็นต้น นอกจากนี้ผู้อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรมเป็นผู้อยู่มาจากชนบทมาหางานทำในกรุงเทพมหานคร หรือย้ายมาจากบริเวณอื่นในกรุงเทพมหานคร หรือถูกไล่ที่มาจากแหล่งเสื่อมโทรมอื่น เนื่องจากค่าครองชีพในเมืองหลวงสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย โดยส่วนใหญ่มักเป็นผู้รับจ้างทำงานรายวัน หรือชั่วคราว ค้าขาย เล็กๆ น้อยๆ หรืออาชีพบริการต่างๆ ซึ่งมักจะต้งงานได้ง่าย เพราะขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญ เฉพาะแขนง ในแต่ละครอบครัวจึงมีผู้ว่างงานอยู่เสมอ ผู้มีรายได้ในครอบครัวจึงมีการระงับในการอุปถัมภ์ผู้อื่นสูง ทั้ง ๆ ที่มีรายได้ในอัตราต่ำ ปัญหาเศรษฐกิจทำให้มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน เด็กๆ ในชุมชนแออัดส่วนมากจะขาดความอบอุ่นจากพ่อแม่ เพราะมีการทอดทิ้งครอบครัวอยู่เสมอ (ชลากินย์ ปุณณะบุตร. 2523 : 3-7) ทำให้เด็กและเยาวชนขาดการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสม ขาดคนให้คำแนะนำที่ดีเมื่อเกิดปัญหา รวมทั้งขาดการศึกษาเพราะหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดด้วยตนเอง จึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการปรับตัว ซึ่งนับวันจะรุนแรงมากขึ้น ปัญหาพฤติกรรมและปัญหา

ทางอารมณ์ในเด็กนักเรียนเป็นข้อบ่งชี้ที่แสดงถึงความล้มเหลวในการปรับตัว ( กรมสุขภาพจิต. 2538 : 12) เด็กที่ปรับตัวไม่ดีมักจะเป็นเด็กที่มีความขัดแย้งทางอารมณ์ และไม่ได้แก้ไขให้ดีขึ้น ปัญหาการปรับตัวไม่ดีจะเกิดขึ้น เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่นๆ เช่น บุคคลในครอบครัว ครู และเด็กในโรงเรียน เด็กจะมีพฤติกรรมที่แปลกไปจากคนอื่น เด็กที่ปรับตัวดีเมื่อเผชิญกับปัญหา ขัดแย้งต่าง ๆ ก็จะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ แต่เด็กที่มีการปรับตัวไม่ดีต้องเผชิญกับปัญหา ขัดแย้งชนิดเดียวกัน มักจะประสบความล้มเหลวไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ ดังนั้น สิ่งที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ของเด็กมากคือการปรับตัว ( ฝ่ายสุขภาพจิต. 2535 : 40-48) ✽

จากสภาพของแหล่งชุมชนแออัดดังกล่าว ยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องที่ส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ในด้านต่างๆ ของบุคคลในชุมชนนั้นๆ โดยเฉพาะเขตคลองเตย นับว่ามีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น และเป็นเขตที่มีชุมชนแออัดจำนวนมากแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจครั้งล่าสุดของฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตคลองเตย (2532) พบว่า ประชากรในชุมชนแออัดเขตคลองเตย มีจำนวน 170,000 คน และมีอายุต่ำกว่า 14 ปี ร้อยละ 47 ของประชากรในชุมชนและเป็นวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524 : 12) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีสถานศึกษาเพื่อรองรับเด็กวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนนั้นๆ สำหรับในเขตคลองเตยนั้นมีโรงเรียนที่ตั้งในแหล่งชุมชนแออัด สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 8 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ โรงเรียนวัดคลองเตย โรงเรียนวัดสะพาน โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ โรงเรียนสุเหร่าสามอิน โรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน และโรงเรียนวิจิตรวิทยา (ฝ่ายการศึกษาเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร. 2538)

จากการที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานในตำแหน่งนักจิตวิทยาโรงเรียน ประจำโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร เขตคลองเตย ซึ่งมีโรงเรียนต่างๆ ได้แก่ โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ โรงเรียนวัดธาตุทอง โรงเรียนวัดภาชี และโรงเรียนแจ่มจันทร์ และผู้วิจัยได้สำรวจเบื้องต้นจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น จำนวน 253 คน โดยใช้คำถามปลายเปิดว่า "นักเรียนต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง" ผลการสำรวจพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 127 คน ต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวร้อยละ 50 ปัญหาการเรียน

ร้อยละ 31 ปัญหาเศรษฐกิจร้อยละ 16 ปัญหาความประพฤตร้อยละ 3 และปัญหาสัมพันธภาพกับเพื่อนร้อยละ 15 ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 126 คน ต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวร้อยละ 44 ปัญหาการเรียนร้อยละ 28 ปัญหาเศรษฐกิจร้อยละ 17 ปัญหาความประพฤตร้อยละ 11 และปัญหาสัมพันธภาพกับเพื่อนร้อยละ 6

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีปัญหาครอบครัวมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50 ซึ่งปัญหาครอบครัวดังกล่าวนี้ นักเรียนได้ระบุว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว เมื่อเด็กประสบปัญหาที่ไม่ทราบว่าจะแก้ปัญหาได้อย่างไร ทำให้นักเรียนรู้สึกไม่สบายใจ เสียใจ วิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง รู้สึกว่าขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ รู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง ต้องการการดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัว ต้องการมีความสุขสบายเหมือนคนอื่น และมีความรู้สึกที่ตนเองมีปมด้อย จากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถ้านักเรียนไม่สามารถปรับตัวทางอารมณ์ได้ ก็อาจจะทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ทางการเรียน ตลอดจนทั้งทางด้านความประพฤติ นอกจากนี้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์บางอย่างอาจจะเกิดขึ้นได้ เช่น การหนีเรียน ลักขโมย ไม่มีสมาธิในการเรียน ก่อความวุ่นวายในชั้นเรียน เรียกร้องความสนใจ และทดลองที่จะเล่นสิ่งเสพติด

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหาร อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์แนะแนว และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในชุมชนได้นำผลของการศึกษารั้งนี้ไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรมในการให้บริการแนะแนว และบริการอื่น ๆ เพื่อเป็นการป้องกัน และส่งเสริมการปรับตัวทางอารมณ์ที่ดีของนักเรียนต่อไป

#### ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปร สถานครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน

### สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ตัวแปรบางตัวมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน
2. มีตัวแปรอย่างน้อย 1 ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน
3. นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน
4. นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน
5. นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีขนาดแตกต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน
6. นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีบรรยากาศต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน
7. นักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน

### ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้จะได้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัด เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร และคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร อาจารย์ อาจารย์แนะแนว ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในการให้ความช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม บริการแนะแนว และบริการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและส่งเสริมการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน

### ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

#### 1. ประชากร

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ที่มาจากโรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัด เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

## 2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ที่มาจากโรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัด เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ( ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ) ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียน ศูนย์รวมน้ำใจ โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา โรงเรียนวัดคลองเตย โรงเรียนวัดสะพาน โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ โรงเรียนสุเหร่าสามอิน โรงเรียนสุเหร่าบ้านคอน และโรงเรียน วิจิตรวิทยา จำนวน 822 คน

## 3. ตัวแปรที่สำคัญ

### 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

#### 3.1.1 สถานครอบครัว แบ่งเป็น ✓

3.1.1.1 ครอบครัวปกติ

3.1.1.2 ครอบครัวแตกแยก

3.1.1.3 ครอบครัวที่บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต

#### 3.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว แบ่งเป็น ✓

3.1.2.1 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ

3.1.2.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง

3.1.2.3 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง

#### 3.1.3 ขนาดของครอบครัว แบ่งเป็น ✓

3.1.3.1 ครอบครัวบุตรหรือธิดาคนเดียว

3.1.3.2 ครอบครัวขนาดเล็ก

3.1.3.3 ครอบครัวขนาดใหญ่

#### 3.1.4 บรรยากาศในครอบครัว แบ่งเป็น ✓

3.1.4.1 บรรยากาศในครอบครัวดี

3.1.4.2 บรรยากาศในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง

3.1.4.3 บรรยากาศในครอบครัวไม่ดี

### 3.1.5 บรรยาการการเรียนการสอน แบ่งเป็น

3.1.5.1 บรรยาการการเรียนการสอนดี

3.1.5.2 บรรยาการการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง

3.1.5.3 บรรยาการการเรียนการสอนไม่ดี

### 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การปรับตัวทางอารมณ์

#### นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **แหล่งชุมชนแออัด** หมายถึง บริเวณที่พนักอาศัยที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น อาคารส่วนใหญ่มีสภาพต่ำกว่ามาตรฐานและมีลักษณะเป็นอันตรายแก่สุขภาพอนามัย ความปลอดภัย รวมทั้งมีปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคมและสภาพแวดล้อม

2. **โรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัด** หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในใกล้บริเวณแหล่งชุมชนแออัด และให้บริการแก่นักเรียนที่อาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนแออัด ในการศึกษาครั้งนี้โรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัดเขตคลองเตย ประกอบด้วย

- 2.1 โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ
- 2.2 โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา
- 2.3 โรงเรียนวัดคลองเตย
- 2.4 โรงเรียนวัดสะพาน
- 2.5 โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ
- 2.6 โรงเรียนสุเหร่าสามอิน
- 2.7 โรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน
- 2.8 โรงเรียนวิจิตรวิทยา

3. **สภาพครอบครัว** หมายถึง ลักษณะครอบครัวที่แสดงถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดาของนักเรียนแบ่งเป็น

3.1 **ครอบครัวปกติ** หมายถึง สภาพครอบครัวที่นักเรียนรายงานว่าบิดา มารดา ยังมีชีวิตอยู่ และอยู่ด้วยกัน

3.2 ครอบครัวแตกแยก หมายถึง สภาพครอบครัวที่นักเรียนรายงานว่าบิดามารคายังมีชีวิตอยู่ แต่แยกกันอยู่ หรือหย่าร้างกัน

3.3 ครอบครัวที่บิดาและ /หรือมารดาเสียชีวิต หมายถึงครอบครัวที่นักเรียนรายงานว่าบิดาและ /หรือมารดาเสียชีวิตไปแล้ว โดยที่นักเรียนอาจอาศัยอยู่กับบิดา หรือมารดา หรือญาติพี่น้อง

4. **ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว** หมายถึง รายได้ของบิดามารดารวมกันในแต่ละเดือน หรือรายได้ของผู้ปกครองที่นักเรียนอาศัยอยู่ด้วย แบ่งเป็น (คู่มือการปฏิบัติงานของนักจิตวิทยาโรงเรียน ฝ่ายสุขภาพจิต สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร : 63)

4.1 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ ได้แก่ ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท

4.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง ได้แก่ ครอบครัวที่มีรายได้ตั้งแต่ 3,001 บาท ถึง 7,000 บาท

4.3 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง ได้แก่ ครอบครัวที่มีรายได้ตั้งแต่ 7,001 บาท ขึ้นไป

5. **ขนาดของครอบครัว** หมายถึง จำนวนสมาชิกในครอบครัว แบ่งเป็น

5.1 ครอบครัวบุตรหรือธิดาคนเดียว หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อแม่และบุตรหรือธิดาหนึ่งคน

5.2 ครอบครัวขนาดเล็ก หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ และบุตรหรือธิดา 2-3 คน

5.3 ครอบครัวขนาดใหญ่ หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ และบุตรหรือธิดา ตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป

6. **บรรยากาศในครอบครัว** หมายถึง สภาพแวดล้อมทางสังคมของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว การแก้ปัญหาความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัว การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว และการมีกิจกรรม

ทางศาสนาร่วมกัน แบ่งเป็น

6.1 บรรยากาศในครอบครัวดี หมายถึง สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สมาชิกในครอบครัวมีความรู้สึกที่ดีต่อการอบรมของบิดามารดา การปฏิบัติของสมาชิกเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นมีการแก้ปัญหาาร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวมีการพักผ่อนร่วมกัน และมีกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน

6.2 บรรยากาศในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว การแก้ปัญหาคความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัว การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว และการมีกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันอยู่ในระดับปานกลาง

6.3 บรรยากาศในครอบครัวไม่ดี หมายถึง สมาชิกในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ ไม่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนกันและกัน มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน โกรธเคืองกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว

บรรยากาศในครอบครัววัดได้จากแบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

7. บรรยากาศการเรียนการสอน หมายถึง สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ ครูผู้สอน เพื่อน วิชาที่เรียน และสภาพที่เอื้อต่อการเรียนที่โรงเรียน ที่ส่งผลต่อการปรับตัวทางอารมณ์ แบ่งเป็น

7.1 บรรยากาศการเรียนการสอนดี หมายถึง สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอน เพื่อน วิชาที่เรียน และสภาพที่เอื้อต่อการเรียนที่โรงเรียน ที่นักเรียนมีความรู้สึกสบายใจและสุขใจในการเรียนอย่างยิ่ง

7.2 บรรยากาศการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง หมายถึง สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอน เพื่อน วิชาที่เรียน และสภาพที่เอื้อต่อการเรียนที่โรงเรียน ที่นักเรียนมีความรู้สึกสบายใจและสุขใจในการเรียนระดับปานกลาง

7.3 บรรยากาศการเรียนการสอนไม่ดี หมายถึง สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอน เพื่อน วิชาที่เรียน และสภาพที่เอื้อต่อการเรียนที่โรงเรียน ที่นักเรียนมีความรู้สึกไม่สบายใจและไม่สุขใจในการเรียน

บรรยากาศการเรียนการสอน วัดได้จากแบบสอบถามบรรยากาศการเรียนการสอนที่  
ผู้วิจัยสร้างขึ้น

๘. การปรับตัวทางอารมณ์ หมายถึง ความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มในการแก้ไข  
ปัญหาทางอารมณ์ของนักเรียน อันเป็นผลเนื่องมาจากความขัดแย้งในครอบครัว ความสัมพันธ์  
ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางการเรียน  
การสอน ซึ่งทำให้นักเรียนรู้สึกไม่สบายใจ เสียใจ วิตกกังวล รู้สึกถูกทอดทิ้ง รู้สึกมีปมด้อย  
ไม่ได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ ไม่มีความมั่นคงทางจิตใจ ต้องการการดูแลเอาใจใส่  
จากสมาชิกในครอบครัว และต้องการมีความสุขสบายเหมือนคนอื่น

การปรับตัวทางอารมณ์วัดได้จากแบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

## บทที่ 2

### เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัด เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร มีดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด
  - 1.1 ความหมายของชุมชนแออัด
  - 1.2 สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร
  - 1.3 ประเภทของชุมชนแออัด
  - 1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด
  - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในชุมชนแออัด
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์
  - 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์
  - 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษา
  - 3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพครอบครัว
  - 3.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
  - 3.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขนาดของครอบครัว
  - 3.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว
  - 3.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศการเรียนการสอน

## 1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด

### 1.1 ความหมายของชุมชนแออัด

เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2525 คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ใช้คำว่า "ชุมชนแออัด" (Crowded Community) แทนคำว่า สลัม (Slum) แปลเป็นภาษาไทยได้หลายคำเช่น บริเวณวิบัติ บริเวณเสื่อมโทรม แหล่งอพยพ แหล่งทรุดโทรม และแหล่งเสื่อมโทรม แต่ในปัจจุบันนี้ใช้คำว่า ชุมชนแออัด เพียงคำเดียวเท่านั้น (สิริลักษณ์ แก้วคงยศ. 2533 : 161)

แหล่งเสื่อมโทรม คือที่อยู่อาศัยอันไม่มีที่ว่าง ขำรุดทรุดโทรม ขาดบริการที่ถูกต้องตามหลักอนามัย หรืออาศัยอยู่กันอย่างอัดเยียด อันทำให้ไม่อาจใช้เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อดำเนินชีวิตในครอบครัวให้มีความสุขกายสบายใจได้ ซึ่งแยกได้เป็น 2 ลักษณะ (Encyclopaedia Britannica. 1965 : 800) คือ

1. บริเวณที่กำลังเสื่อมโทรม เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ถ้าไม่มีการปรับปรุงจะเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว (Blighted Areas)

2. บริเวณพื้นที่ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ มีสภาพชำรุดทรุดโทรมถึงที่สุดยากที่จะปรับปรุงให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล เว้นแต่จะทำการรื้อถอนหรือโยกย้ายอาคาร ผู้คนออกไปแล้วจัดโครงการปฏิรูปปลูกสร้างใหม่แทน (Slum Areas)

บริเวณทั้งสองลักษณะดังกล่าวข้างต้นนั้นยังครอบคลุมถึงสภาพของอาคาร สถานที่ที่ทรุดโทรม เนื่องจากปลูกสร้างมานาน จัดอาคารไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ขาดแสงสว่าง การระบายอากาศที่ติดอ ขาดการปรับปรุงด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นการบั่นทอนสุขภาพ ความปลอดภัย ตลอดจนศีลธรรมอันดีงามของประชาชนที่อาศัยในเขตนั้น ๆ

แลงควิน (Lequin, 1971: 16-17) ได้ให้ความหมายของแหล่งเสื่อมโทรมว่า คือสิ่งก่อสร้างหรือพื้นที่ที่มีที่อยู่อาศัยหนาแน่นเกินไป เกิดความเสื่อมโทรมลง มีสภาพการที่ไม่ถูกสุขอนามัยหรือขาดสิ่งอำนวยความสะดวก อันอาจทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัย และศีลธรรมอันดีของผู้อยู่อาศัยหรือของชุมชนนั้น ๆ

ไคลนาร์ด (Clinard .1966 : 4) เห็นว่าแหล่งเสื่อมโทรม ก็คือส่วนของเมืองที่มีบ้านหนาแน่น ถูกทอดทิ้งเสื่อมโทรมลง และมักเป็นบ้านที่ล้าสมัยแล้ว บ้านที่ไม่เหมาะสมจะอยู่อาศัยเหล่านี้คนจนที่มีรายได้น้อยสามารถที่จะให้อาศัยได้ภายใต้สภาพการณ์ที่เลว คือไม่ถูกสุขลักษณะ และเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย มีคนอยู่หนาแน่นเกินไป

คณะกรรมการปรับปรุงในเขตกรุงเทพมหานคร (2528:2) ได้ให้คำจำกัดความของชุมชนแออัดว่าเป็นบริเวณที่นักอาศัยที่เป็นแหล่งชุมชนหนาแน่น แออัด อาคารส่วนใหญ่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม หรือมีสภาพต่ำกว่ามาตรฐานไม่สมควรจะใช้เป็นที่อยู่อาศัย ในบริเวณนั้น ๆ มีปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ อนามัย และสภาพแวดล้อมรุนแรงกว่าระดับปัญหาทั่ว ๆ ไป

สุนทรรา สุภาพ (2525 : 130) กล่าวว่า ชุมชนแออัด มีความหมายตามร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงชุมชนแออัด ของคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบูรณะชุมชนแออัด กระทรวงมหาดไทย มาตรา 4 หมายความว่า แหล่งหรือย่านที่มีอาคารหนาแน่น และอาคารนั้นส่วนมากชำรุดทรุดโทรมหรือมีสภาพไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัย หรือมีลักษณะเป็นอันตรายแก่สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยและศีลธรรม หรือสุขภาพของผู้อยู่อาศัยและประชาชน

สิริลักษณ์ แก้วคงยศ (2533 : 162) สรุปว่า ชุมชนแออัด หมายถึงสถานที่หรือกลุ่มสถานที่ หรือบริเวณที่นักอาศัยที่เป็นแหล่งชุมชนหนาแน่นแออัดเกินไป อาคารส่วนใหญ่มีสภาพเสื่อมโทรม หรือมีสภาพไม่ถูกอนามัย หรือสภาพชำรุดทรุดโทรมหรือมีสภาพต่ำกว่ามาตรฐานไม่สมควรจะใช้เป็นที่อยู่อาศัย และขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก ในบริเวณนั้น ๆ มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพอนามัย และสภาพแวดล้อมรุนแรงกว่าบริเวณอื่น ๆ ทั่วไป ตลอดจนมีปัญหาด้านศีลธรรมของผู้อยู่อาศัยหรือของชุมชน

จากความหมายของชุมชนแออัดดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่าชุมชนแออัดหมายถึงบริเวณที่นักอาศัยที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น อาคารส่วนใหญ่มีสภาพต่ำกว่ามาตรฐานและมีลักษณะเป็นอันตรายแก่สุขภาพอนามัย ความปลอดภัย รวมทั้งมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม

## 1.2 สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร

การเกิดชุมชนแออัดเป็นผลมาจากการพัฒนาเมืองและการพัฒนาสังคม ซึ่งปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดชุมชนแออัด ดังนี้ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และชอบ เข้มกลัด. 2533 : 515 - 517)

1.2.1 ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนา ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมือง - ชนบท หรือระหว่างภาคอุตสาหกรรม - เกษตรกรรม ผลก็คือกรุงเทพมหานครได้กลายเป็นเมืองเอก (Primate City) อันเป็นศูนย์กลางของสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมเกือบทุกประเภท เป็นศูนย์กลางของกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการต่างๆ เมื่อกรุงเทพมหานครเจริญขึ้น ระบบการกระจายรายได้ของสังคมยิ่งเป็นปัญหามากขึ้น ก่อให้เกิดความเสียเปรียบแก่ภูมิภาคอื่นๆ เป็นลำดับ จึงมีผลให้เกิดการย้ายถิ่นของชาวชนบทที่มีรากฐานทางเศรษฐกิจต่ำ โดยหวังว่ากรุงเทพมหานครจะเป็นแหล่งทำกินหรือหารายได้ ได้ดีกว่าแหล่งเดิม ทำให้ประชากรเมืองเพิ่มมากขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ทำให้เกิดชุมชนแออัดในระยะแรก

1.2.2 ปัจจัยด้านที่ดิน ข้อจำกัดด้านที่ดินถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งมีผลต่อการเพิ่มขยายของชุมชนแออัดสาเหตุสำคัญของการเกิดชุมชนแออัดในระยะหลังนี้ มิใช่เกิดจากการย้ายถิ่นของชาวชนบทเท่านั้น แต่เป็นการเพิ่มประชากรโดยธรรมชาติของกรุงเทพมหานครเอง ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน กระบวนการเปลี่ยนมือ และรูปแบบการใช้ที่ดิน ตลอดจนการขาดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน ล้วนแต่มีผลกระทบต่ออำนาจการซื้อของผู้มีรายได้น้อยในอันที่จะได้มาซึ่งที่ดินเพื่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยทั้งสิ้น นอกจากนี้การที่ระบบการถือครองที่ดินอยู่ในมือเอกชนและขาดการควบคุมการใช้ที่ดิน เจ้าของที่ดินสามารถดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับที่ดินของตนได้สะดวกมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือการขายเปลี่ยนมือ จะเห็นได้ว่าในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา ได้เริ่มมีธุรกิจจัดสรรที่ดินเกิดขึ้น มีการกว้านซื้อที่ดินเขตชานเมืองเพื่อเก็งกำไรอยู่อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการขยับตัวของราคาที่ดินขึ้นอย่างสูงลิ่ว มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินที่แต่เดิมเคยให้คนยากจนเช่าปลูกเป็นที่อยู่อาศัย เป็นการให้ประโยชน์เชิงธุรกิจอื่น ๆ ซึ่งส่งผลกระทบทำให้คนยากจนหาที่ดินเพื่ออยู่อาศัยได้ลำบากยิ่งขึ้น ทางเลือกของบุคคลเหล่านี้ คือ

การอยู่อาศัยอย่างแออัดในที่ดินเดิม เมื่อมีการขยายครอบครัว หรือการบุกรุกที่ดินของรัฐ และ เอกชนโดยในระหว่างปีพ.ศ. 2527-2531 มีชุมชนแออัดเกิดขึ้นใหม่ถึง 296 แห่ง มีประชากร อยู่อาศัย 17,180 ครอบครัว

1.2.3 การขาดมาตรการในการควบคุมการขยายตัวของเมือง การเติบโต และการขยายตัวของกรุงเทพมหานครเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยปราศจากทิศทางและการควบคุม กฎหมายและข้อบังคับต่างๆทางด้านผังเมือง ยังมิได้มีการประกาศใช้จะมีก็แต่เพียงพระราชบัญญัติ ควบคุมอาคารปี 2522 จึงขาดการเตรียมการระยะยาวด้านกายภาพและสังคม อันได้แก่ การ วางแผนด้านการใช้ที่ดิน อาคารสิ่งก่อสร้าง ที่อยู่อาศัยและระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ต่าง ๆ ทำเลที่ตั้งของกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนกรุงเทพมหานคร จึงอยู่ ปะปนกัน การขาดมาตรการด้านกฎหมาย ก็ถือเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดชุมชนแออัด

### 1.3 ประเภทของชุมชนแออัด

การเคหะแห่งชาติ (หทัยรัตน์ นอบน้อม. 2530 : 23-24; อ้างอิงมาจาก การ เคหะแห่งชาติ. 2526 : 5-7) ได้แบ่งประเภทของชุมชนแออัดตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานออกได้ เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ชุมชนดั้งเดิม หมายถึงชุมชนเก่าที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อน หรือพร้อม ๆ กับเมืองที่พัฒนาขึ้นมา การเคหะถือเอาชุมชนที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมานานกว่า 15 ปี และมีความเสื่อมโทรมถึงระดับที่สมควรจะทำการปรับปรุงให้มีสภาพดีขึ้น เป็นชุมชนแออัด ประเภทนี้

2. ชุมชนใหม่ หมายถึงชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ที่มีอายุการตั้งชุมชนต่ำกว่า 15 ปี และเป็นชุมชนที่มีการจัดตั้งโดยไม่มีระบบและมีความเสื่อมโทรม หรือมีแนวโน้มที่จะเสื่อมโทรมใน อนาคต

3. ชุมชนประเภทบุกรุก หมายถึงชุมชนที่ผู้อยู่อาศัยเข้าไปครอบครองปลูกสร้าง อาคารโดยไม่ได้รับคำยินยอมหรือการรับรู้ใด ๆ จากเจ้าของที่ดิน หรืออยู่ในระหว่างการไล่ที่ จากเจ้าของที่ดิน หรือชุมชนที่เข้าไปตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น ชุมชนที่เข้าไปตั้งอยู่ในบริเวณไฟไหม้ ชุมชนริมคลอง ชุมชนที่เรียงยาวริมทางรถไฟ เป็นต้น

4. ชุมชนที่จะต้องรื้อล้าง หมายถึงชุมชนที่ถูกกำหนดว่าจะต้องรื้อล้าง หรือมีแนวโน้มที่จะมีการพัฒนาเป็นอย่างอื่น เช่น ชุมชนที่อยู่ในเส้นทางของแผนการสร้างทางหลวงหรือที่จะเวนคืนเพื่อไปใช้ทำสาธารณประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือบริเวณที่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนการใช้ที่ดินเป็นบริเวณพาณิชยกรรม เนื่องจากการพัฒนาได้เข้ามาถึงชุมชน

นอกจากนี้จากการสำรวจภาคสนามของกองผังเมือง สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร (2528 : 37) ได้สรุปกลุ่มของชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. แหล่งชุมชนแออัดในคลอง แม่น้ำ เช่น คลองสามเสน คลองมหานาค คลองแสนแสบ คลองบางเขน คลองบางกอกน้อย และในแม่น้ำเจ้าพระยา
2. ชุมชนแออัดริมคลองคือ 2 ผังคลองหลายสิบคลอง ข้างฝั่งกรุงเทพมหานคร และธนบุรี
3. ชุมชนแออัดในพื้นที่ส่วนใน ตามเขตต่าง ๆ 300 กว่าแห่ง
4. ชุมชนแออัดบนอากาศหรือบนแฟลต
5. ชุมชนแออัดในอาคารอยู่อาศัยแบบผสมบางแห่งของกรุงเทพมหานครรวมทั้งหอพัก เป็นต้น

#### 1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด

##### 1.4.1 การวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษาของ เบสเนอร์ (Coleman and Hammen, 1974 : 308-309 ; citing Besner, 1967) พบว่าร้อยละ 15-40 ของเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดจะอยู่ในความดูแลของมารดาเพียงคนเดียว ส่วนการวิจัยของเมอร์เรย์ (Stockdale, 1978 : 205 ; citing Murray, 1974) ซึ่งศึกษากลุ่มเด็กชาวสก๊อต พบว่าเด็กที่อยู่ในกลุ่มแออัดค่อนข้างก้าวร้าวและหุนหันพลันแล่น นอกจากนี้เด็กชายค่อนข้างมีอาการของโรคประสาทมากกว่าเด็กหญิง

เกอร์โร (ชลาทินย์ ปุณณะบุตร, 2523 : 15 - 16 ; อ้างอิงมาจาก Guerrero, 1975 : 299-315) ได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้มีรายได้น้อย

ในกรุงเทพมหานคร จากประชากรในชุมชนแออัด 4 กลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวของทั้ง 4 กลุ่ม ส่วนใหญ่อายุ 34-42 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา และมีอาชีพไม่แน่นอน มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมีตั้งแต่ 5-7 คน เป็นครอบครัวที่อยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้อง เด็กส่วนใหญ่เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สภาพบ้านเรือนโดยทั่วไปอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม และไม่ได้รับการบริการทางด้านสาธารณสุข

#### 1.4.2 การวิจัยในประเทศ

ชลาทิพย์ ปุณณะบุตร (2523 : ง - จ) ได้ศึกษาชีวิตครอบครัวในแหล่งเสื่อมโทรม โดยเฉพาะครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์ในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวและภรรยา จำนวน 50 ครอบครัว โดยใช้แบบสอบถามเป็นแนวในการสัมภาษณ์ ผลจากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวและภรรยาส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพมาจากชนบท มีการศึกษาต่ำและไม่มีความรู้ในอาชีพเฉพาะอย่าง จึงต้องทำงานเป็นกรรมกรใช้แรงงานซึ่งมีรายได้ต่ำ ทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัวเข้ากับชีวิตในสังคมเมืองมาก เนื่องจากภาวะค่าครองชีพที่สูงมากในกรุงเทพมหานคร ต้องประสบกับความทุกข์ยากซึ่งไม่มีใครช่วยเหลือได้ แม้บางครั้งจะได้รับความช่วยเหลือจากญาติแต่ก็ไม่บ่อยนัก เนื่องจากญาติที่อยู่ในสภาพยากจนเช่นเดียวกัน นอกจากปัญหาความยากจนทางเศรษฐกิจแล้วในครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์ยังมีปัญหา เรื่องพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาเอาใจใส่ดูแลลูกเพราะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และปัญหาการมีรายได้ไม่พอใช้จ่าย นำมาสู่ความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทในครอบครัว

จากการตรวจโรคต่าง ๆ ของโครงการบริการสาธารณสุขเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งดำเนินการในชุมชนแออัด 46 แห่ง (กฤตยา อาชวนิชกุล และคนอื่น ๆ 2525 : 23) พบว่าโรคที่ประชาชนในชุมชนแออัดเป็นมากที่สุด คือโรคระบบทางเดินหายใจซึ่งสูงถึงร้อยละ 45.95 รองลงมาคือโรคผิวหนังและโรคประสาทเป็นจำนวนมากร้อยละ 13.96

พรทิศา หอมจันทร์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแบบชีวิตของครอบครัวในชุมชนแออัดซอยสวนพลูพัฒนา โดยวิธีการสัมภาษณ์เน้นเปรียบเทียบการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวที่มีฐานะมั่นคงที่ไม่ได้รับการสงเคราะห์ และครอบครัวที่มีฐานะไม่มั่นคงที่ต้องรับการสงเคราะห์จากกองสังคมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร และการขัดเกลา

ทางสังคมจากครอบครัวที่มีปัญหาและไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่าในครอบครัวที่มีฐานะมั่นคงให้การขัดเกลาทางสังคมได้ดีกว่าครอบครัวที่มีฐานะไม่มั่นคง และครอบครัวที่ไม่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจจะให้การขัดเกลาทางสังคมได้ดีกว่าครอบครัวที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ และคนอื่น ๆ (2533 : 469-470) ได้สำรวจสภาพ และปัญหาทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร โดยการสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนใน 24 ชุมชน จำนวน 2,192 ครัวเรือน ผลการสำรวจพบว่า มีประชากรจำนวน 10,556 คน เฉลี่ยครัวเรือนละ 4-5 คน มีประชากรชายมากกว่าหญิงเล็กน้อย อายุมัธยฐาน 22.7 ปี หัวหน้าครัวเรือนส่วนมากมีอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมาคือ ค้าขาย และรับราชการ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3,700 บาท ส่วนมากมีฐานะความเป็นอยู่พอมีพอกิน

### 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในชุมชนแออัด

คันสนีย์ ไชยวานิช (2526 : 129) ได้ศึกษาเปรียบเทียบสภาพจิตของครูที่ทำการสอนในชุมชนแออัด และนอกชุมชนแออัด สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูที่ทำการสอนในชุมชนแออัดมีปัญหาสภาพจิตค่อนข้างสูงกว่าครูที่ทำสอนนอกชุมชนแออัด

นิลวรรณ ศิริอังกฤษ (2535 : 144) ได้ศึกษาสภาพจิตของนักเรียนในชุมชนแออัด เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อสภาพจิตของนักเรียนได้แก่ สุขภาพกาย สภาพครอบครัว และอายุ

จากเอกสารและการวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่าชุมชนแออัดเป็นที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะเสื่อมโทรม หรือมีประชากรอาศัยกันอยู่อย่างหนาแน่น ประกอบกับมีปัญหาด้านสุขภาพ การศึกษา ความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรมหรือเป็นแหล่งเพาะอาชญากรรม ทำให้การดำเนินชีวิตในครอบครัวไม่มีความสุขกายสบายใจเท่าที่ควร

## 2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์

### 2.1 ความหมายของการปรับตัวทางอารมณ์

โคลแมน และ แฮมเมน (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2530 : 69 ; อ้างอิงมาจาก Coleman and Hammen. 1974 : 535) ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่าหมายถึงผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ว่าจะปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ หรือด้านอารมณ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จนเป็นสถานการณ์ที่บุคคลนั้นสามารถอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ และถ้าบุคคลนั้นปรับตัวได้แล้ว และสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้อย่างมีความสุขแสดงว่าบุคคลนั้นมีสุขภาพจิตดี

กมลรัตน์ หล้าสงฆ์ (2524 : 180) กล่าวว่า การปรับตัวหมายถึงกระบวนการที่บุคคลพยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาด้านอารมณ์ ปัญหาด้านบุคลิกภาพและปัญหาด้านความต้องการ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจนเป็นสถานการณ์ที่สามารถอยู่ได้ในสังคมหรือในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ

กิลเมอร์ (Gilmer. 1971 : 73) อธิบายความหมายของการปรับตัวว่าการปรับตัวเป็นกระบวนการที่มนุษย์มีปฏิกิริยาโต้ตอบสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการปรับตัวเข้ากับปัญหารวมถึงการปรับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ให้เข้ากับความต้องการด้วย และทวิ ท่อแก้ว และอบรมสินภิบาล (2517 : 109) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวว่า หมายถึง การที่บุคคลพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพฤติกรรมของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ กัญญา สุวรรณแสง (2533 : 63) ที่กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึงการปรับกายใจให้อยู่ในสังคมได้ในสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีความสุข

จากความหมายของการปรับตัวดังกล่าว สรุปได้ว่าการปรับตัวหมายถึงกระบวนการที่บุคคลพยายามปรับตนให้เข้ากับสภาพปัญหาหรือปรับสภาพปัญหาให้เข้ากับตนเอง เพื่อที่จะสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีความสุข

ส่วนความหมายของการปรับตัวทางอารมณ์ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

แฮมริน (Hamrin. 1969 : 17) กล่าวว่า การปรับตัวทางอารมณ์ (Emotional Adjustment) เป็นกระบวนการของจิตใจเพื่อจะขจัดความตึงเครียด ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่บุคคลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้

สวินีย์ ตันตันพัฒนานันท์ (2522 : 42) กล่าวว่า การปรับตัวทางอารมณ์ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้โดยการทำงานของจิตใจ ซึ่งจะมีกระบวนการควบคุมความสมดุลทางจิตใจและอารมณ์ เช่นเดียวกับร่างกาย กล่าวคือ เมื่อมีสิ่งรบกวนความสงบสุขของอารมณ์ จะทำให้ความสมดุลของอารมณ์เสียไป ดังนั้น จิตใจจะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อลดหรือบรรเทาความไม่สมดุลนั้นด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งต่อไปนี้ (1) กระบวนการปรับสมดุลทางอารมณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินการโดยใช้ความพยายามและความตั้งใจในระดับจิตสำนึก และ (2) กลไกทางจิต ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยบุคคลไม่รู้ตัวเกิดขึ้นในระดับจิตไร้สำนึก กระบวนการทั้งสองนี้มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือช่วยรักษาสมดุลของอารมณ์บรรเทาความรู้สึกกลัว หวาดวิตกไม่สมหวัง ความขัดแย้งในใจ เพื่อให้ภาวะของอารมณ์อยู่ในภาวะที่สุขสบายมากที่สุด

โปดัสกา (Poduska. 1980 : 418) ได้กล่าวถึงการปรับตัวทางอารมณ์ ไว้ว่าเป็นความสามารถในการแสดงออกทางอารมณ์ของบุคคลอันเกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ยิ่งขึ้น

สุภาพรณ โคตรจรัส (2527 : 14) กล่าวว่า การปรับตัวทางอารมณ์เป็นความพยายามที่จะแก้ไขความคับข้องใจ และแสวงหาวิถีทางที่จะตอบสนองความต้องการของตัวเอง

นอกจากนี้ ศิรางค์ ทับสายทอง (2535 : 101) กล่าวถึงบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทางอารมณ์หรือมีการปรับตัวทางอารมณ์ หมายถึง บุคคลที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและอยู่ในโลกของความจริง ทำให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากความหมายของการปรับตัวทางอารมณ์ดังกล่าวสรุปได้ว่า การปรับตัวทางอารมณ์ เป็นกระบวนการของจิตใจที่พยายามรักษาสมดุลย์ทางจิตใจและอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ และมีภาวะของอารมณ์อยู่ในภาวะที่สุขสบายมากที่สุด

### 2.1.1 ปัญหาการปรับตัว

โคลแมน และแฮมเมน (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2530 : 71-81 ; อ้างอิงมาจาก Coleman and Hammen. 1974 : 93-94) ได้กล่าวว่า ปัญหาต่าง ๆ ของการปรับตัว อาจมีสาเหตุต่างๆ แตกต่างกันไป สาเหตุบางประการอาจมีสาเหตุมาจากบุคคลนั้นเอง หรืออาจมีสาเหตุมาจากที่บุคคลต้องเผชิญกับสภาพการณ์ หรือสถานการณ์ที่มีความกดดัน หรือสภาพแวดล้อม และเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเผชิญปัญหาไม่ว่าทั้งปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากตัวบุคคลเอง หรือปัญหาที่เป็นผลจากสภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไป บุคคลนั้นก็พยายามปรับตัวต่อสภาพที่เป็นปัญหาที่เขา กำลังเผชิญนั้น เพื่อให้สภาวะของความกดดัน ความเครียด ความวุ่นวายใจและ/หรือความกังวลใจ ค่อย ๆ คลี่คลายลงจนกระทั่งหมดไปในที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้สภาวะของความวุ่นวายใจ อึดอัดใจ หรือไม่เป็นสุขใจจะยังคงมีอยู่ต่อไป สำหรับปัญหาต่าง ๆ ของการปรับตัวนั้น สามารถแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภทคือ ประเภทที่ 1 ความคับข้องใจ (Frustration) ประเภทที่ 2 ความขัดแย้งในใจ (Conflicts) และประเภทที่ 3 ความกดดัน (Pressure)

ประเภทที่ 1 ความคับข้องใจ หมายถึง สภาพของจิตใจหรือความรู้สึกที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากความปรารถนาที่เรามุ่งหวัง หรือสิ่งที่เราปรารถนานั้นถูกขัดขวาง ทำให้เราไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่เราปรารถนาได้ ซึ่งมีผลทำให้เราได้รับความหงุดหงิด กระทบกรวยใจ กลุ้มใจ

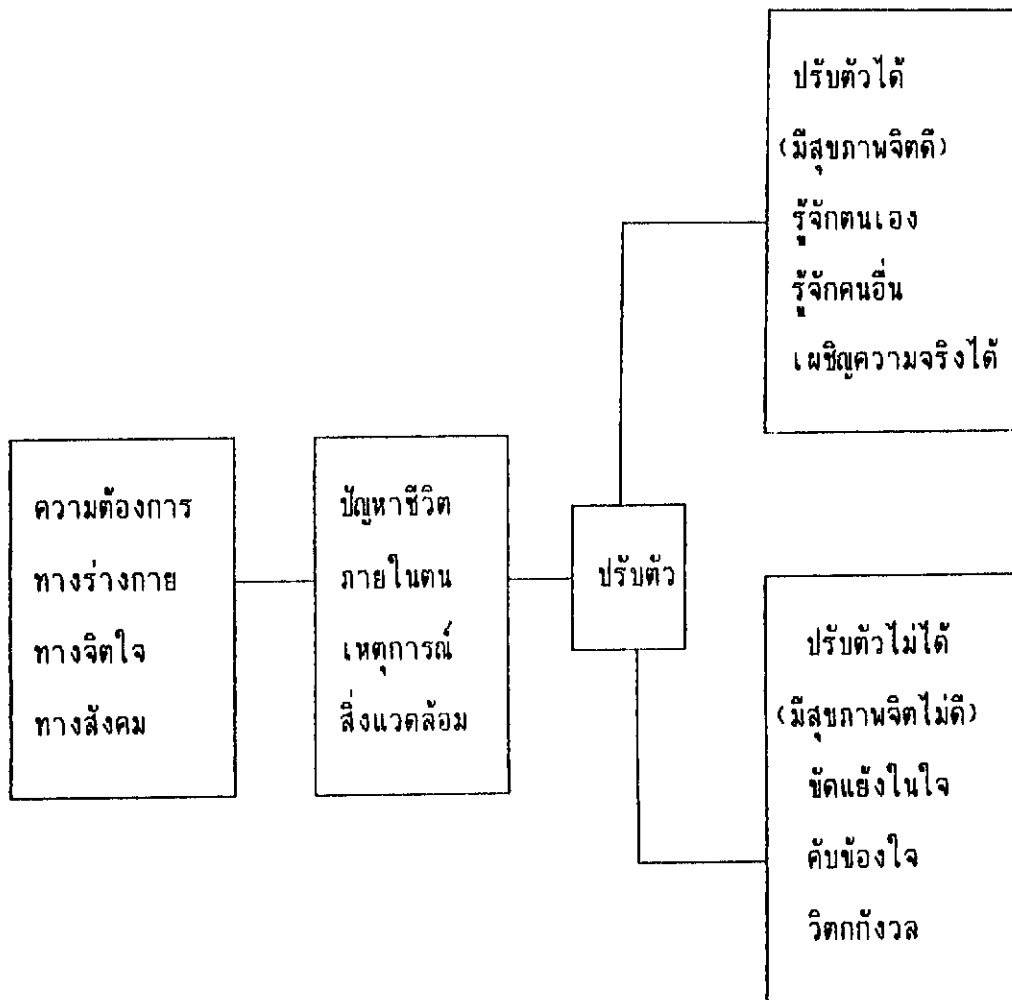
ประเภทที่ 2 ความขัดแย้งในใจ หมายถึง สภาวะการณ์ที่ทำให้บุคคลเกิดความขัดแย้งใจในตนเอง เมื่อต้องเผชิญต่อสภาวะการณ์นั้น ๆ โดยบุคคลนั้นจะเกิดความลำบากใจ หนักใจ หรืออึดอัดใจในการตัดสินใจ ตกลงใจที่จะเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากสภาวะการณ์ที่เขาเผชิญอยู่นั้น โดยสิ่งต่าง ๆ ในสภาวะการณ์นั้น ๆ เขาอาจจะชอบมากเท่า ๆ กัน หรือชอบน้อยมากทั้งหมดหรือไม่ชอบทั้งหมด

ประเภทที่ 3 ความกดดัน หมายถึง สถานการณ์บางประการที่ผลักดันหรือเรียกร้อง หรือบังคับให้บุคคลจำต้องกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

กันยา สุวรรณแสง (2533 : 65-66) สรุปสาเหตุที่ก่อให้เกิดการปรับตัวไว้

๓ ประการ ได้แก่ (1) แรงขับและความต้องการ (2) แรงกระตุ้นทางสังคม (3) เจตคติ  
ความสนใจและจุดหมายของชีวิตของตัวเองเปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ สุชาติ โสภประยูร (2527 : 44-45) ได้กล่าวถึงหลักทั่วไปใน  
การปรับตัวไว้ดังนี้



ภาพประกอบ ๑ แผนภูมิกระบวนการปรับตัว

จากภาพประกอบ ๑ จะเห็นได้ว่าตามปกติคนเราย่อมมีความต้องการเบื้องต้นที่  
สำคัญอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ ความต้องการทางร่างกาย เช่น ความหิว การขับถ่าย แรงผลักดัน

ทางเพศ ความต้องการทางจิตใจ เช่น ความรัก ความอบอุ่น ความรู้สึกปลอดภัย ความต้องการทางสังคม เช่น เกียรติยศชื่อเสียง การยกย่องสรรเสริญ การยอมรับในสังคม ฯลฯ และเมื่อใดก็ตามที่คนเราไม่สามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ก็จะเกิดปัญหาชีวิตขึ้น โดยปัญหานั้นอาจจะมาจากภายในร่างกายของตัวเอง หรือมาจากเหตุการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมภายในสังคมก็ได้ เมื่อมีปัญหาระทบกระทบเทือนอารมณ์เกิดขึ้นเช่นนี้ คนเราก็จะเริ่มใช้วิธีการปรับตัวต่าง ๆ เข้ามาแก้ปัญหา โดยอาจจะใช้ทั้งกลไกป้องกันตนเอง และวิธีการปรับตัวอื่นๆ ที่บุคคลได้พิจารณาแล้วว่าเหมาะสม หลังจากนั้น ผลแห่งการปรับตัวที่มีต่อจิตใจและอารมณ์ก็จะเกิดขึ้น ดังนั้นถ้าปรับตัวได้ ปัญหาชีวิตนั้น ๆ จะหมดไป และบุคคลจะมีสุขภาพจิตดีแต่ตรงกันข้าม ถ้าปรับตัวไม่ได้ ปัญหาชีวิตนั้น ๆ จะยังคงมีอยู่ต่อไป และบุคคลจะเริ่มมีสุขภาพจิตไม่ดี ผลทางจิตใจเหล่านี้มักได้แก่ ความขัดแย้ง ความคับข้องใจ และความวิตกกังวล ผลทางจิตใจหรือความตึงเครียดทางจิตใจ เหล่านี้เมื่อมีเพิ่มมากขึ้น ๆ ก็อาจจะเป็นโรคจิต โรคประสาทได้ในที่สุด

จากเอกสารข้างต้นสรุปได้ว่า ปัญหาของการปรับตัวของคนเรานั้น มีสาเหตุมาจากตัวเราเองและสิ่งแวดล้อมในอันที่จะสนองตอบความต้องการเบื้องต้นที่สำคัญได้แก่ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางจิตใจ และความต้องการทางสังคม

### 2.1.2 ลักษณะของการปรับตัวที่ดี

รอเจอร์ส (Rogers. 1974 : 358) กล่าวถึงลักษณะการปรับตัวที่ดีไว้ว่า บุคคลมีการปรับตัวได้ดี คือบุคคลที่มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจบุคลิกภาพของตนเอง เมื่อบุคคลรู้จักตนเอง รู้จักคุณภาพ ความสามารถและทัศนคติที่มีต่อตนเอง ตลอดจนเข้าใจสัมพันธ์กับผู้อื่น ก็จะไม่มีความตึงเครียด ซึ่งเป็นการปรับตัวที่ดีทางจิตวิทยา

สุชาติ โสมประยูร (2527 : 44-45) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ว่าเป็นผู้ที่รู้จักตนเอง รู้จักคนอื่นและเผชิญความจริงได้ และผู้ที่ปรับตัวได้ จะทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ นิภา นิธยาน (2520 : 151) ที่กล่าวว่าความสำเร็จในการปรับตัวย่อมยังผลให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี และมีสภาพชีวิตที่เป็นสุข และศิราภรณ์ ทัฬหยา (2535 : 101) กล่าวว่า บุคคลที่มีการปรับตัวดีจะมีลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งคือ มีทักษะที่จำเป็นต่อการปรับตัวทางด้านอารมณ์และสังคมกล่าวคือ ผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัว

ทางอารมณ์ แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัวด้วย นอกจากนี้ นินา นิธยาน (2520 : 20) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า บุคคลที่สามารถปรับตัวได้ดีมิใช่ผู้ที่ปราศจากปัญหาแต่เป็นผู้ที่กล้าเผชิญปัญหาอุปสรรคและความยุ่งยากในชีวิตอย่างมีสติและไม่หวาดหวั่น ตลอดจนเป็นผู้ที่พร้อมที่จะเผชิญทั้งความสุขความทุกข์ในชีวิต บางครั้งแม้จะประสบชะตากรรมที่ยังความผิดหวังและล้มเหลวในชีวิต ก็ยังกล้าหาญเข้มแข็งพอที่จะดำเนินชีวิตต่อไป โดยไม่พ่ายแพ้หรือท้อถอย

จากลักษณะของการปรับตัวที่ติดตั้งกล่าวสรุปได้ว่า บุคคลที่ปรับตัวได้ดี คือบุคคลที่รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น กล้าเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ อย่างมีสติ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัวทางอารมณ์ แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีความสามารถในการปรับตัวด้วย

### 2.1.3 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์

อากิลเลอรา และเมสลิก (Aguilera and Messick, 1974 : 63-64) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยให้คนเราสามารถปรับตัวเพื่อคงไว้ซึ่งภาวะสมดุลทางอารมณ์ไว้ดังนี้คือ

1. การรับรู้ต่อเหตุการณ์ ถ้าหากบุคคลรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องตรงความเป็นจริง การแก้ปัญหาจะทำได้ตรงจุด แต่ถ้ารับรู้เหตุการณ์ผิดทำให้เข้าใจปัญหาผิดไป การแก้ไขก็ย่อมไม่ประสบความสำเร็จ ความไม่สบายใจ จะยังคงอยู่ต่อไป

2. การได้รับความช่วยเหลือสนับสนุน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นถ้าบุคคลมีที่พึ่งพอจะขอคำปรึกษาหารือ เกี่ยวกับปัญหาที่ตนไม่สามารถแก้ไขได้ ก็อาจช่วยให้บุคคลนั้นเข้าใจปัญหาและหาทางแก้ไขได้ดีขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลใดไม่มีที่พึ่ง ขาดที่ปรึกษา จะมีความรู้สึกท้อแท้ มีความเครียดมากขึ้นได้

3. การใช้กลไกในการปรับตัว บุคคลเรียนรู้วิธีการปรับตัวเพื่อเผชิญปัญหาจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และจะมีการสะสมประสบการณ์ทำให้สามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ดีขึ้น เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น

ส่วนวอร์เชล (Worchel, 1989 : 116) กล่าวว่า ขั้นตอนสำคัญประการหนึ่งของการมีการปรับตัวทางอารมณ์ที่ดี คือการรู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ ซึ่งสำหรับบางคนพบว่า

เป็นสิ่งที่ยากที่จะทำเช่นนั้น เนื่องจากเขาอาจจะได้รับความเจ็บปวดและรู้สึกไม่ค่อยพอใจ

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้บุคคลมีการปรับตัวทางอารมณ์ที่ดีขึ้น ได้แก่ การที่บุคคลรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นตรงต่อสภาพความเป็นจริง การได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือจากบุคคลเพื่อให้เข้าใจปัญหาและหาทางแก้ไขได้ดีขึ้น ตลอดจนการที่บุคคลสามารถใช้กลไกในการปรับตัวเพื่อเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ ได้

#### 2.1.4 ทฤษฎีการปรับตัว

ในที่นี้จะกล่าวถึงทฤษฎีการปรับตัวของอีริคสัน และทฤษฎีการปรับตัวของรอยล์ ดังนี้

##### 2.1.4.1 ทฤษฎีการปรับตัวของอีริคสัน

อีริคสัน (ดวงเดือน นันธมนาวัน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์. 2524 : 10-12 ; อ้างอิงมาจาก Erikson. 1959 : 88-94) กล่าวว่า สิ่งที่มีความสำคัญที่สุดในการปรับตัวคือ ความสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับแวดล้อมตนในช่วงนั้น ๆ ครอบครัวจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสามารถในการปรับตัวของเด็กมาก ครอบครัวมีความสำคัญในการวางพื้นฐานทางจิตใจให้แก่บุคคลตั้งแต่วัยทารกเป็นต้นมา ความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวของบุคคล เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ทางความรู้ ความสามารถและสภาพทางสังคม การที่บุคคลจะปรับตัวได้ดีขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบุคคลนั้นที่มีต่อผู้แวดล้อมรอบตน อีกทั้งความสามารถในการปรับตัวได้ดีในขั้นก่อนจะมีอิทธิพลต่อความสามารถปรับตัวในขั้นต่อไปด้วย นอกจากนี้ ทฤษฎีของอีริคสัน กล่าวว่า เด็กต้องปรับตัวเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระและสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสรีระประกอบกับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และพื้นฐานทางจิตใจแต่เดิมของเด็ก ซึ่งจะส่งผลร่วมกันต่อความสามารถในการปรับตัวของบุคคลในแต่ละช่วงอายุ แม้แต่ในช่วงวัยรุ่น วัยรุ่นยังต้องการความอบอุ่นและความเข้าใจจากครอบครัว ฉะนั้น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงมีความสำคัญมากต่อสุขภาพจิตของทั้งเด็กและวัยรุ่นเป็นอย่างยิ่ง

ทฤษฎีการปรับตัว ของอีริคสัน มีประโยชน์ในการช่วยอธิบายความเกี่ยวข้องกับระหว่างครอบครัว กับสุขภาพจิตของบุคคลในวัยเด็ก ทฤษฎีนี้ได้เน้นวิถีการอบรมเลี้ยงดูครอบครัวที่สนับสนุนและแบบที่ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ตั้งแต่วัยเด็กเล็กจนถึงวัยรุ่น นอกจากนั้นทฤษฎีของ

อิริคสันได้ชี้ให้เห็นข้อขัดแย้งระหว่างบิตามารดากับเด็ก ซึ่งอาจจะเกิดได้ทุกระดับอายุและโดยเฉพาะในวัยรุ่นอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ยืดขวางความสามารถในการปรับตัวของเด็ก นอกจากนี้การปฏิบัติต่างๆ ของบิตามารดาต่อเด็กจะเป็นที่พอใจของเด็กเพียงใดขึ้นอยู่กับความต้องการและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาการทางอารมณ์เชิงสังคมของเด็กด้วย

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการปรับตัวของอิริคสันนี้ ให้ความสำคัญของครอบครัวเพราะเป็นสถาบันที่วางพื้นฐานทางจิตใจแก่บุคคลที่ส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลในแต่ละวัย นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของบุคคลภายในครอบครัว ยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตของเด็กด้วย

#### 2.1.4.2 ทฤษฎีการปรับตัวของรอย

รอย (Roy, 1974:135-138) กล่าวถึง พื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ว่าประกอบด้วยร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งทำงานผสมผสานเป็นหน่วยเดียวกัน เพื่อคงภาวะปกติสุขหรือภาวะสุขภาพดี ความเจ็บป่วยหรือสิ่งกระตุ้นอื่น ๆ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกหรือภายในบุคคลที่เข้าสู่ระบบชีวิต จะก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อบุคคล ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ดังนั้นบุคคลจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาความสมดุลของร่างกาย จิตใจและสังคมของบุคคล บุคคลที่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวจะมีความมั่นคงในชีวิต ซึ่งมีพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นคือ มีสุขภาพดี ยอมรับความเป็นจริง มีความพึงพอใจในชีวิต เป็นต้น ส่วนผู้ที่ประสบความล้มเหลวในการปรับตัวก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพไม่ยอมรับความจริง มีความเศร้าซึม เป็นต้น

การปรับตัวเพื่อคงภาวะสมดุลในบุคคลนั้น รอย (Roy) ได้รวบรวมพฤติกรรม การปรับตัวของมนุษย์ไว้เป็น 4 ประเด็น คือ

1. พฤติกรรมการปรับตัวตามความต้องการทางด้านสรีรวิทยา (Physiological Needs) เพื่อรักษาภาวะของการมีสุขภาพดี

2. พฤติกรรมการปรับตัวตามมโนทัศน์ของตนเอง (Self Concept) มีพื้นฐานมาจากความต้องการทางด้านจิตใจเป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง หากบุคคลมีความมั่นคงทางจิตใจ มีความเชื่อมั่นและมองเห็นคุณค่าของตนเอง ยอมรับความเป็นจริงย่อมปรับตัวได้ดีกว่าบุคคลที่มองตนเองไร้ค่าและไม่ยอมรับความเป็นจริง

3. พฤติกรรมการปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ (Role Function) เป็นการตอบสนองความต้องการเพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม ในสถานการณ์ใดก็ตามที่บุคคลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนเองได้ บุคคลต้องมีการปรับตัวเพื่อแสดงบทบาทของตนให้เป็นไปตามปกติ แต่จะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การปรับตัวของบุคคลนั้น

4. พฤติกรรมการปรับตัวตามความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้อื่น (Interdependence Relations) เป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลเพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม ดังนั้นความพอเหมาะระหว่าง การพึ่งตนเอง การพึ่งผู้อื่น และการให้ผู้อื่นพึ่งพาตนมีส่วนช่วยให้เกิดความมั่นคงทั้งด้านจิตใจและสังคม

### 2.1.5 สาเหตุของการปรับตัว

วารินทร์ สายโอบเอื้อ และสฤณี ชีรดากร (2522 : 159-160) อธิบายถึงสาเหตุของการปรับตัวว่า คนจะปรับตัวเมื่อเกิดความไม่สบายใจ ความวิตกกังวล ความคับข้องใจ และความเครียด ซึ่งจะเกิดจาก

1. ไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะอุปสรรคที่เนื่องมาจากตัวเองหรือผู้อื่น มีผลทำให้บุคคลเกิดความไม่สบายใจ ความคับข้องใจตามมา

นักจิตวิทยาแบ่งความต้องการพื้นฐานของบุคคลไว้หลายอย่างด้วยกันโดยเฉพาะมาสโลว์ (Maslow, 1965) ได้จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็นขั้นต่าง ๆ 5 ขั้น ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย

1.2 ความต้องการความปลอดภัย

1.3 ต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ เช่น ต้องการความรัก ความอบอุ่นการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ ตลอดจนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในหมู่คณะ

1.4 ต้องการได้รับการยกย่องนับถือ เช่น ต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ ความร่ำรวย สถานะทางสังคม การยอมรับนับถือตนเอง และการยอมรับจากสังคม

1.5 ต้องการสั่งจการแห่งตน นั่นคือต้องการเข้าใจในตนเองอย่างถ่องแท้ เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลาย ต้องการใช้น้พลังความสามารถของตนเองให้เต็มที่เพื่อกุ้ศคนให้เป็นประโยชน์แก่วิทยาการและมวลมนุษย์ ซึ่งเป็นความต้องการที่อยู่เหนือความต้องการเกี่ยวกับชื่อเสียง เกียรติยศ ความร่ำรวย หรือการกระทำเพื่อตนเอง

2. เกิดจากความขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลไม่สามารถจะตัดสินใจเลือกการกระทำทั้งสองอย่างได้ในขณะเดียวกัน แต่จะต้องเลือกกระทำเพียงอย่างเดียวน มี 3 ลักษณะคือ

2.1 ความขัดแย้งในทางบวก เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการที่จจะต้องเลือกเพียงอย่างเดียว ในสิ่งที่ตัวเองชอบเท่าๆกัน ตั้งแต่ 2-3 อย่างขึ้นไป ยิ่งชอบมากทุกอย่าง ยิ่งเลือกยาก กว่าจจะเลือกได้ก็ต้อใช้เวลา ถึงจะเลือกแล้วก็ยังเสียดายสิ่งที่ไม่สามารถจะเลือก

2.2 ความขัดแย้งในทางลบ เกิดจากการที่ตัวเองเลือกในสิ่งที่ไม่ชอบเลยตั้งแต่ 2-3 อย่างขึ้นไป จจะไม่เลือกก็ไม่ได้ เลือกไปแล้วก็ไม่สบายใจ เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นเราไม่ชอบเลย แต่เราก้ต้อเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.3 ความขัดแย้งในทางบวกและลบ เกิดขึ้นในกรณีทีสิ่งต่าง ๆ หรือบุคคลหรือสัตว์ที่เรต้อเลือกนั้นมีทั้งถูกใจและไม่ถูกใจเราในระดับที่เท่า ๆ กัน ทั้งหมดตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป แต่เราก้ต้อเลือกเพียงอย่างเดียว

สรุปสาเหตุของการปรับตัวได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จำเป็นแก่ชีวิตมากมาย เมื่อมีอุปสรรคไม่อาจสนองความต้องการของตนเองได้ ทำให้เกิดความคับข้องใจ และเมื่อบุคคลเกิดความขัดแย้ง ไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ จึงต้อมีการปรับตัวเพื่อกให้เกิดความสบายใจขึ้น

#### ✓ 2.1.6 ลักษณะการปรับตัวที่ดี

รอเจอร์ส (Rogers, 1974 : 358) กล่าวถึง ลักษณะการปรับตัวที่ดีว่า หมายถึงบุคคลที่มีความเข้าใจตนเอง และเข้าใจบุคลิกภาพของตนเองได้ เขาอธิบายต่อไปว่า เมื่อบุคคลรู้จักตนเอง รู้จักคุณภาพ ความสามารถ แรงบันดาลใจ และทัศนคติที่มีต่อตนเอง ตลอดจนเข้าใจสั้มันสภาพที่มีต่อบุคคลก็จจะไม่มีความเครียด ซึ่งแสดงถึงการปรับตัวที่ดีทางจิตวิทยา

ประดิมันท์ อูปรมัย (2532 : 52) กล่าวว่า การปรับตัวที่ดี หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำตัวให้เข้ากับสภาพของความเป็นอยู่ได้อย่างดี โดยการพยายามปรับตนเองให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ และสภาพต่าง ๆ ของสังคมที่ตนอยู่ให้ได้การปรับตัวนี้ ไม่จำเป็นต้องหมายถึงการที่บุคคลต้องเปลี่ยนแปลงตนเองหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทั้งหมด แต่หมายถึงการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างเพื่อลดความเครียดหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ นิภา นิธยาน. (2520 : 230-233) กล่าวว่าบุคคลที่สามารถปรับตัวได้ดี มีใช้ผู้ที่ปราศจากปัญหาแต่เป็นผู้กล้าเผชิญปัญหา อุปสรรค และความยุ่งยากในชีวิตอย่างมีสติและไม่หวาดหวั่นตลอดจนเป็นผู้พร้อมที่จะเผชิญทั้งความสุขความทุกข์ในชีวิต บางครั้งแม้จะประสบชะตากรรมที่ยังความผิดหวังแก่ชีวิต ก็มีความกล้าหาญเข้มแข็งพอที่จะดำเนินชีวิตต่อไป โดยไม่ยอมพ่ายแพ้หรือถอดใจ

ส่วนลักษณะของวัยรุ่นที่มีการปรับตัวดี และมีสุขภาพจิตดีนั้น (นิภา นิธยาน. 2520 : 155-157) มีดังต่อไปนี้

1. มีความเชื่อมั่นและความรู้สึกมั่นคง มีความภูมิใจในตนเอง
2. มีลักษณะอบอุ่นเป็นมิตร มีลักษณะนิสัยน่ารัก มีเมตตากรุณา
3. รู้สึกตระหนักในคุณค่าของภาระหน้าที่ที่ปฏิบัติ
4. พร้อมที่จะรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และสนใจเข้ากิจกรรมรอบตัว
5. รู้จักรักษาสุขภาพอนามัยสม่ำเสมอ
6. มีความกล้าที่จะเผชิญกับความจริงในชีวิต
7. มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง ไม่ทอดถอนใจหวาดหวั่น พร้อมจะแก้ปัญหาและ

อุปสรรคที่เกิดขึ้นอย่างเต็มกำลังความสามารถ

8. มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี
9. ไม่มีอารมณ์เกลียดเคียดแค้น รู้จักยับยั้งและควบคุมอารมณ์ได้
10. ไม่เคร่งเครียดหรือวิตกกังวลจนเกินเหตุ ปราศจากนิสัยในทางจิตที่

กระทบกระเทือนบุคลิกภาพ

ทีนดอล (Tindall. 1959 : 76) และกอร์โลว์ (Gorlow. 1968 : 75-76) กล่าวถึงการปรับตัวที่ดีว่า มีลักษณะดังนี้

1. รักษาบูรณาการแห่งบุคลิกภาพไว้ได้ โดยสามารถประสานสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของบุคคล กับพฤติกรรมที่จะไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น และพฤติกรรมดังกล่าวต้องเข้ากับสิ่งแวดล้อม

2. ประพฤติปฏิบัติตนตามปทัสสถานของสังคม

3. การปรับตัวเข้ากับสภาพความเป็นจริง มีความสามารถในการที่จะเผชิญกับสภาพความยากลำบาก เพื่อนำตัวเองไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้

4. มีความมั่นคงสามารถทำนายพฤติกรรมและมีความหวังที่จะปรับตัวได้

5. มีสุขภาพแข็งแรงเพียงพอ มีพัฒนาการไปตามลำดับขั้นของการเจริญเติบโต และขบวนการของการปรับตัวที่สมบูรณ์แบบ

6. รักษาอารมณ์ให้อยู่ในภาวะปกติเสมอ สามารถควบคุมอารมณ์ไม่ให้พุ่งชนไปกับสิ่งแวดล้อมภายนอก

7. มองสังคมในทัศนะที่ดีและช่วยเหลือสังคม

นอกจากนี้ เฮิร์ลอค (Hurlock, 1978 : 260-261) กล่าวว่า ถ้าเด็กมีการปรับตัวได้ดีจะมีลักษณะดังนี้ คือ ยอมรับสภาพของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ ความเป็นประชาธิปไตย มีวิธีสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี และสนใจเพื่อน นอกจากนี้ เฮิร์ลอค (Hurlock) ได้ให้หลักในการนิยามลักษณะของการปรับตัวที่ดีไว้ 4 ประการ คือ

1. การแสดงออก ถ้าหากว่าพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นเหมาะสมกับความคาดหวังของกลุ่มอายุและระดับของพัฒนาการแล้วก็จะเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

2. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลได้ทุกกลุ่ม

3. มีทัศนคติดีต่อคนอื่นและต่อบทบาทของตนในสังคม

4. มีความพอใจในตนเองทั้งในการเป็นผู้นำและผู้ตาม

เมื่อนิยามลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ดีดังกล่าว สรุปได้ว่า ลักษณะบุคคลที่ปรับตัวได้ดี ต้องเป็นบุคคลที่รู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักผู้อื่น มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้ดี มีอารมณ์มั่นคงยอมรับความเป็นจริงของชีวิตได้ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ ดังที่ได้นำมาเสนอทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าการปรับตัวมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลอย่างมาก บุคคลที่สามารถปรับตัวได้ดีจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข บุคคลใดไม่สามารถปรับตัวได้ ก็จะทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ได้ตั้งแต่ขั้นเล็กน้อยจนถึงขั้นรุนแรง เป็นอันตรายต่อตนเองและเป็นภาระต่อสังคมด้วย

## 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการปรับตัวทางอารมณ์

### 2.2.1 งานวิจัยต่างประเทศ

เทเลอร์ (Ringness 1968 : 140 ; citing Taylor. 1953 : 161

ได้ศึกษาพบว่าบุคคลที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะมีการปรับตัวทางด้านอารมณ์ดีกว่าบุคคลที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และกรอนลันด์ (Gronlund. 1959) ได้ศึกษาพบว่า ผู้ที่มีผลการเรียนไม่ดีจะมีความตึงเครียดทางอารมณ์มาก ไม่มีความสุข และต้องออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จไปเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ กิล (Gill. 1962 : 144) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวทางอารมณ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการศึกษาพบว่าผู้ที่มีผลการเรียนดีจะสามารถแก้ปัญหาในด้านการปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีผลการเรียนไม่ดี นอกจากนี้ ริงเนส (Ringness. 1968 : 131) ได้ศึกษาพบว่าเด็กที่ประสบความสำเร็จในโรงเรียนมีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและสามารถปรับตัวต่อภาวะตึงเครียดทางอารมณ์ได้ ทำให้มีสุขภาพจิตดี ส่วนเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จะมีความวิตกกังวลทอดถอนใจและถ้าวิตกกังวลมาก ๆ จะทำให้สุขภาพจิตไม่ดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวินเตอร์ (Winter. 1969 : 1442 - A) ที่ได้ศึกษาการปรับตัวของนักเรียนเกรด 6 ในมลรัฐไอโอวา ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีความสามารถในการปรับตัวได้ดีกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

พาล์มส์ (Kaplan. 1959 : 57 ; citing Palmes. 1939 : 206) ได้ศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียนกลุ่มหนึ่งพบว่า นักเรียนประมาณร้อยละ 65 มีปัญหาทางอารมณ์อย่างรุนแรง

มอร์น (Moran. 1990 : 5347) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวัยรุ่นตอนต้นที่มาจาก

ครอบครัวแตกแยก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำของวัยรุ่นกลุ่มดังกล่าว ได้แก่ ความรู้สึกที่ตนเองถูกทอดทิ้งจากบิดามารดากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญ อันเนื่องมาจากการแตกแยกของครอบครัว

อีเชนเบอร์เกอร์ (Eichenberger. 1990 : 792) ได้ศึกษาตัวแปรในครอบครัวที่ส่งผลต่อการปรับตัวของเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง กลุ่มตัวอย่างเป็นบิดามารดาที่หย่าร้างแต่ยังไม่ได้แต่งงานใหม่ และเป็นผู้ดูแลเด็กอายุ 5-18 ปี จำนวน 111 คน ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการปรับตัวของเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง ได้แก่ บทบาทและหน้าที่ของบิดามารดา และระดับความขัดแย้งในครอบครัว นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าหน้าที่ของบิดามารดาที่หย่าร้างในการหาเลี้ยงครอบครัว ตลอดจนการเอาใจใส่ดูแลสมาชิกในครอบครัวมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับตัวของเด็ก

### 2.2.2 งานวิจัยในประเทศ

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยนั้น ได้มีผู้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาทางอารมณ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้หลายคนดังเช่น สมคิด ไชยยันบุตร (2520 : 26-27) ได้ศึกษาศิลกภาพทางด้านที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการศึกษา พบว่าผู้ที่มีความสามารถในการเรียนสูง มีความมั่นคงทางอารมณ์และสามารถบังคับตัวเอง และปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ต่อมาในปี 2524 สมทรง สุวรรณเลิศ (2524 : 1-4) ได้ศึกษาเด็กที่มีปัญหาเรียนไม่ตี หรือเรียนต่ำกว่าความสามารถในเกณฑ์เฉลี่ย ผลการศึกษานพบว่า เด็กเหล่านั้น มีปัญหาทางอารมณ์และความคับข้องใจ แสดงออกทางความรู้สึกวิตกกังวล ขาดความสุข ขาดกำลังใจ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตของเด็กในโรงเรียนนั้น สุดา เหลี้ยววิริยกิจ (2525 : 1-3) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของความเจ็บป่วยของเด็กและเยาวชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่ ผลการศึกษานพบว่า เด็กและเยาวชนที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ที่มารับบริการในระหว่างเดือนกันยายน 2524 ในจำนวน 100 รายนั้น มีอาการปวดศีรษะเป็นอาการที่พบมากที่สุด และปัญหาที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ และจิตใจของเด็กมากที่สุด คือ ปัญหาการเรียนและปัญหาครอบครัวและในปี พ.ศ. 2526 ชีรวรรณ นิจนตร (2526 : 310)

ได้ศึกษาเรื่องสภาพเชิงจิตสังคมในโรงเรียนกับสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่น ในเขตกรุงเทพฯ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตทั้ง 6 ด้านของวัยรุ่น ซึ่งประกอบด้วย อาการทางกาย มโนภาพแห่งตน ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความก้าวร้าว มากที่สุดคือ การรับรู้สภาพแวดล้อมในโรงเรียนสามด้าน คือ ความรู้สึกแออัดต่อสถานศึกษา ความแน่นคั้นทางจิตใจในโรงเรียน และบรรยากาศในโรงเรียน และที่สำคัญรองลงมาคือ เพศ ลักษณะครอบครัว และระดับเศรษฐกิจของครอบครัว

นิลวรรณ ศิริอังกุล (2535 : 76) ได้ศึกษาสุขภาพจิตของนักเรียนในชุมชนแออัดเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายหญิง อายุระหว่าง 11-16 ปี จำนวน 534 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวปกติ มีสุขภาพจิตด้านการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่อยู่ในครอบครัวแตกแยก

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะเห็นว่าบุคคลที่มีปัญหาทางอารมณ์ คือ คนที่มีความสามารถในการปรับตัวทางอารมณ์ต่ำ ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ มีความรู้สึกวิตกกังวล รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสุข ขาดกำลังใจ และส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตรุนแรงในที่สุด

### 3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษา

#### 3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพครอบครัว

บ้านเป็นสถานที่แห่งแรกที่จะก่อให้เกิดรากฐานที่ดีทางสุขภาพจิต (บัวทอง สว่างไสวภัก. 2524 : 118) บิดามารดาควรมีความรักใคร่ปรองดองซึ่งกันและกัน พยายามที่จะไม่แยกกันอยู่หรือหย่าร้างกัน รวมทั้งให้หลักประกันอันมั่นคงแก่ครอบครัว ทั้งในด้านการเงิน การสังคม ประกอบอาชีพที่มีหลักฐานและเป็นตัวอย่างอันดีแก่บุตรธิดา ส่วนสุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2529 : 156-157) และมานิช สุขฤกษ์ (2526 : 65) ให้ความเห็นว่า เด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวที่ขาดความสมบูรณ์ซึ่งเป็นผลมาจากการตาย การหย่าร้าง พ่อแม่แยกกันอยู่และสภาวะอื่นๆ ที่ทำให้สูญเสียพ่อแม่ จะทำให้เด็กขาดความรักและความอบอุ่นที่ควร

จะได้รับ เป็นคนมีปมด้อยในตนเอง เมื่อโตขึ้นอาจประสบปัญหาการปรับตัว และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

จรรยา สุวรรณทัต (2523 : 30 - 35) กล่าวไว้ว่าผลอันเกิดจากการหย่าร้างในครอบครัวจะกระทบกระเทือนต่อทัศนคติ และการมองดูโลก และชีวิตของเด็กเป็นอย่างมากในระยะแรก ๆ ผลอันนี้คล้ายกับไม่มีความสำคัญแต่อย่างใด แต่ต่อมาภายหลังอาจเป็นผลเสียต่อบุคลิกภาพของเด็ก และเด็กมักมีปัญหามากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันโดยปกติสุข

ชีรวพันธ์ นิจนตร (2526 : 197) ได้ศึกษาพบว่า เด็กจากครอบครัวแตกแยก มีมโนภาพแห่งตนต่ำกว่า ซึมเศร้ามากกว่า วิตกกังวลมากกว่า และมีสุขภาพจิตรวมเสื่อมกว่าเด็กวัยรุ่นจากครอบครัวปกติ

ณรงค์ศักดิ์ ทะละภัก (2526 : 46-48) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของครอบครัวต่อการพัฒนาบุคลิกภาพว่าครอบครัวที่ไม่ลงรอยกันในชีวิตสมรส และบ้านแตกผู้รับเคราะห์แทนก็คือลูกนั่นเอง ซึ่งผลจากการที่พ่อแม่กระทบกระทั่งกันทุกวัน ๆ ละเล็กละน้อย จะทารุณจิตใจเด็กมากกว่าการทะเลาะครั้งใหญ่ ๆ ปีละ 1-2 ครั้ง ส่วนผลจากการหย่าร้างของพ่อแม่พบว่าเด็กมีอาการซึมหงอยเหงา ว้าเหว่ คิดมากและมีปัญหาในการปรับตัว

มันโร (Munro, 1965 : 433 - 457 ) ได้ศึกษาผู้ป่วยจิตเวช ผลที่ได้คือผู้ป่วยจิตเวชทั่วไปร้อยละ 19.5 ขาดบิดามารดาหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อนอายุ 16 ปี และเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ป่วยอารมณ์เศร้ากับคนปกติ พบว่าพวกที่มีอารมณ์เศร้าสูญเสียบิดาหรือมารดาก่อนอายุ 16 ปี มากกว่าคนปกติ ส่วน ออสูเบล (เปรมสุริย์ เชื่อมทอง.2526 : 2 ; อ้างอิงมาจาก Ausubel. n.d.) ได้ศึกษาประวัติของเด็กที่ทำความผิดและเป็นอาชญากร พบว่าส่วนมากมาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ พ่อแม่แยกกัน พ่อหรือแม่ตายหรือทะเลาะเบาะแว้งไม่ลงรอยกัน ทำให้เด็กไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่นเพียงพอก่อให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวได้ยาก จึงมีโอกาสรุ้ทำความผิดได้ หรือมีบุคลิกภาพแปรปรวนไปจนถึงเป็นโรคประสาทได้ นอกจากนี้แลนดิส (Landis, 1955) พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่สภาพบ้านแตก มีปัญหาการปรับตัวมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวธรรมดา

ฮอดจ์ เวสเลอร์ และบอลัน ไทต์ (ฮัญลี วงศ์ทางสวัสดิ์. 2531 : 33 ;  
อ้างอิงมาจาก Hodges, Weshesler and Ballentine, 1979) ได้ศึกษาพัฒนาการของ  
เด็กก่อนวัยเรียนที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง ผลการศึกษาพบว่า เด็กมีปัญหาทางด้านอารมณ์ และ  
ปัญหาในการตัดสินใจ อีกทั้งการหย่าร้างของพ่อแม่จะมีผลต่อพื้นฐาน ความมั่นคงทางจิตใจ เด็กจะ  
มีความรู้สึกอับอายและมีปมด้อยมาก

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าสภาพครอบครัวส่งผล  
ต่อเด็กอย่างมาก โดยเฉพาะครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ย่อมมีผลกระทบทางด้านจิตใจและพฤติกรรมซึ่ง  
จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพและการปรับตัวของเด็กด้วย และยังมีแนวโน้มต่อ  
การเสี่ยงที่จะมีปัญหาต่าง ๆ มากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข

### 3.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

สมทรง สุวรรณเลิศ (2524:46) ได้กล่าวว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะ  
ทางเศรษฐกิจต่ำหรือยากจน มักจะมีปัญหาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และนำไปสู่ปัญหา  
ความประพฤติซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลเสียต่อการเรียน และต่อปัญหาทางด้านอารมณ์ด้วย

ศิริพร หลิมศิริวงศ์ (2511 : 84) ได้ศึกษาปัญหาครอบครัวที่ทำให้เด็กต้อง  
มาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ผลการศึกษาพบว่า บิดามารดาที่มีฐานะยากจน ชอบ  
ทะเลาะกันบ่อย มีความเห็นไม่ตรงกัน ไม่พยายามเข้าใจกัน และเข้มงวดกวดขันลูก ทำให้ลูก  
เกิดความว้าเหว่ วิตกกังวล มีความรู้สึกไม่ปลอดภัย และนำไปสู่ปัญหาทางอารมณ์

บุญวดี สุขสุทธิพันธ์ (2521 : 44-45) ได้ศึกษาผู้ป่วยจิตเวชวัยรุ่นที่รับไว้  
รักษาในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พ.ศ.2519-2520 จำนวน 63 คน เป็นชาย 26 คน หญิง  
37 คน ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่บิดามารดามีอาชีพรับจ้าง และมีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน

ธีรวัฒน์ นิเจนตร (2526 : 197) ได้ศึกษาสภาพเชิงจิตสังคมในโรงเรียน  
กับสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ครอบครัว  
มีระดับเศรษฐกิจต่ำ มีมโนภาพแห่งตนต่ำกว่า ซึมเศร้ามากกว่า วิตกกังวลมากกว่า และมี  
สุขภาพจิตรวมเสื่อมกว่านักเรียนที่ครอบครัวมีระดับเศรษฐกิจปานกลางและสูง

สปริงเกอร์ (นิภาวรรณ โสমনพันธ์. 2525 : 26 ; อ้างอิงมาจาก Springer. 1958 : 321-328) ได้ศึกษาความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็กที่มาจากสถานภาพทางสังคมต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า ความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็กมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว กล่าวคือ เด็กที่มาจากบ้านที่ยากจน มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจะเป็นคนที่ปรับตัวไม่ดี และอารมณ์ไม่มั่นคง มีปริมาณมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมปานกลาง

เดลฟี (Delph. 1971 : 5029 A) ได้ศึกษาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลกับการปรับตัวทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนมีการปรับตัวไม่ดี และ ริงค์เนสส์ (นิภาวรรณ โสমনพันธ์. 2525 : 25 ; อ้างอิงมาจาก Ringness. 1968 : 270) ได้ศึกษาสุขภาพจิตในโรงเรียนผลการศึกษา พบว่า เด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีแนวโน้มขาดความอบอุ่น มีอาการทางประสาท มีความยากลำบากในการควบคุมอารมณ์ ปรับตัวเข้ากับสังคมลำบากกว่าเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและฐานะเศรษฐกิจสูง

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ ปัญหาทางอารมณ์ และการปรับตัวทางอารมณ์

### 3.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขนาดของครอบครัว

แลนดิส (สังวาลย์ สมสนิท. 2528 : 12 ; อ้างอิงมาจาก Landis. 1955) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวของเด็กวัยรุ่นโดยมีตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

1) พื้นที่ครอบครัวที่พ่อแม่ปกครองแบบพ่อแม่มีอำนาจเหนือบุตรและแบบประชาธิปไตย 2) ขนาดครอบครัวเล็ก ครอบครัวใหญ่ และ 3) สภาพของครอบครัวแบบบ้านแตก และครอบครัวธรรมดา ซึ่งผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับขนาดของครอบครัว พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวขนาดเล็กมีปัญหาในการปรับตัวมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวขนาดใหญ่

คมเพชร นัตรสกุล (2515:82) ได้ศึกษาพบว่าครอบครัวที่มีพี่น้อง 5-7 คน มีปัญหาด้านการปรับตัวมากกว่าครอบครัวที่มีพี่น้อง 8 คน และมากกว่าครอบครัวที่มีพี่น้อง 1-4 คน ตามลำดับ

### 3.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 (2534:294) ได้ให้ความหมายของบรรยากาศไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกหรือสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว

นวลศิริ เปาโรหิตย์ และคนอื่น ๆ (2520 : 197) กล่าวว่าประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากที่บ้านเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพและการปรับตัวของเด็ก บรรยากาศของบ้านเป็นส่วนสำคัญของพัฒนาการหากเด็กมาจากบ้านที่มีบรรยากาศดีจะมีความรู้สึกดี และสามารถปรับตัวได้ดีกับสังคมนอกบ้าน

✓ จรรยา สุวรรณทัต (2523 : 54-56) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวไว้ดังนี้

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมของครอบครัว กล่าวคือครอบครัวใดที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจไม่ขัดสนย่อมนำมาซึ่งความสงบสุขของครอบครัว เกิดความกลมเกลียวสมัครสมานกันในครอบครัว

2. การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนสามารถปฏิบัติภารกิจให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของตนเองทั้งพ่อแม่ และตัวเด็กเอง

3. การรู้จักลักษณะธรรมชาติและความต้องการพื้นฐานของเด็ก พ่อแม่ที่พยายามเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของการเจริญเติบโต และมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือเด็กเมื่อเกิดปัญหา ย่อมมีส่วนช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดี

4. ความคงเส้นคงวาของพ่อแม่ในการวางระเบียบวินัย ปัจจัยนี้เน้นว่ามีอิทธิพลมากต่อบรรยากาศในครอบครัว โดยเฉพาะวัยรุ่นที่มีความอดทนน้อยต่อการไม่คงเส้นคงวาของพ่อแม่ ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดความคลอนแคลนในการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่ลูก

ผ่องพรรณ เกิดนิทกซ์ (2530 : 176 ; อ้างอิงมาจาก Coleman and Hammen. 1974 : 312) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของบรรยากาศในครอบครัวที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็กซึ่งได้แก่ ความรักความอบอุ่น การยอมรับ และการยกย่องเด็ก บรรยากาศในครอบครัวซึ่งประกอบด้วยความรัก ความอบอุ่น และการยอมรับ บุคลิกภาพด้วยความเหมาะสม สมเหตุสมผล และสอดคล้องกับสถานการณ์มีความสำคัญต่อพัฒนาการและความสมบูรณ์แห่งบุคลิกภาพของสมาชิกในครอบครัวนั้น ๆ

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า บรรยากาศในครอบครัวส่งผลต่อพัฒนาการในด้านการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น บุคลิกภาพ และการปรับตัวของสมาชิกในครอบครัว

### 3.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศการเรียนการสอน

สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งสำหรับเด็กคือ บ้านและโรงเรียน โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ โรงเรียนมีบทบาทมากขึ้นในด้านการถ่ายทอดวิชาความรู้ ลักษณะนิสัย อาชีพการงาน และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ที่จะช่วยให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น สิ่งแวดล้อมที่เด็กต้องเผชิญอยู่เป็นประจำก็คือ ครูและกลุ่มเพื่อน ถ้าโรงเรียนสามารถสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นได้ เด็กจะมีความสบายใจ เป็นสุข และมีความมั่นคงทางอารมณ์ แต่ถ้าหากโรงเรียนมีบรรยากาศที่ไม่เป็นมิตร มีแต่สภาพที่สับสนวุ่นวาย หรือเข้มงวดกวดขัน มีความสัมพันธ์แบบตัวใครตัวมันเด็กจะเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย และมีความวิตกกังวล ดังนั้นบรรยากาศในโรงเรียนจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสุขภาพจิตของนักเรียน ซึ่งนอกจากจะช่วยให้นักเรียนคลายความตึงเครียด มีจิตใจมั่นคงแจ่มใสแล้ว ประสบการณ์ที่ดีในโรงเรียนอาจจะช่วยฟื้นฟูจิตใจของเด็กที่ได้รับการกระทบกระเทือนมาจากบ้านหรือในละแวกชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงได้บางส่วน ดังที่วิลสันและคนอื่น ๆ (Wilson and others. 1969 : 385) ได้อธิบายว่า เด็กจำนวนมากที่ได้รับการช่วยเหลือให้สร้างนิสัยที่สามารถผ่อนคลายความตึงเครียด มีการปรับตัวทางอารมณ์ได้ดีจะสามารถเผชิญกับปัญหาทางบ้าน และปัญหาที่พบในชุมชนได้อย่างฉลาด และไม่ถูกผลักดันให้กลายเป็นคนที่มีสุขภาพจิตเสื่อมง่าย ๆ

วิลสัน โรจนวิรัช (2513 : 6) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมกับการปรับตัวระหว่างเด็กประถมปีที่ 4 ปีที่ 7 และมีธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษานพบว่า ถ้าในวัยเด็กถูกเพื่อนฝูงรังเกียจไม่มีใครแยแสเด็กจะรู้สึกหวาด หวั่น ขมขื่นใจ ขาดความอบอุ่น เกิดความสงสัยตัวเอง มองบุคคลอื่นไปในทางร้ายและเกิดความคับข้องใจอยู่เสมอ เมื่อโตขึ้นความรู้สึกเช่นนี้จะติดตัวไป ทำให้ไม่อยากเข้าสังคมกับคนอื่น เมื่อมีเรื่องทุกข์ร้อนก็ขาดเพื่อนที่จะเล่าสู่กันฟัง ต้องเก็บกดเอาไว้ทำให้มีอาการเครียดอยู่เสมอ หากความสุขไม่ได้

สัพัญญา อีระกุล และคนอื่นๆ (2523 : 182-189) ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดสภาพทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ได้กล่าวรวมๆไว้ว่า สภาพโรงเรียนและห้องเรียนต้องถูกหลักวิชาโดยพิจารณาถึงทิศทางลม แสงสว่าง เสียง สี การระบายอากาศ และความสะอาด ตลอดจนความเหมาะสมกับขนาดของผู้เรียน มีบริเวณที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีความยืดหยุ่นได้ ควรมีการเปลี่ยนสถานที่บ้างเพื่อช่วยสร้างความรู้สึกที่ดี ช่วยให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย นอกเหนือจากบริเวณที่ใช้เพื่อการเรียนการสอนประจำวันแล้ว บริเวณเอนกประสงค์มีความสำคัญ

ผกาทิพย์ เกษรากล (2524 : 21) ได้วิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในทัศนะของนิสิต ได้กล่าวถึงบรรยากาศการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยว่า เกิดจากผู้สอน วิธีสอน ผู้เรียน การซักถาม และการตกเตียงทางวิชาการ การจัดกิจกรรมการเรียนในชั้นเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ ซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการพัฒนาการทางด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญาของนักศึกษาได้

โอเชอร์ทั้นเฟอร์ (มาลินี อยู่โพธิ์. 2525 : 43 ; อ้างอิงมาจาก OberTeuffer. 1954) กล่าวว่า ครูเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในห้องเรียน เพราะครูจะต้องสังเกตดูแลเด็กในเรื่องความคับข้องใจ ความสำเร็จ การขาดความรักความอบอุ่น และไม่สามารถเผชิญกับความจริง เมื่อเด็กมีปัญหาลักษณะจิตและการปรับตัวทางอารมณ์ ครูจะต้องช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมและจิตใจ ให้เข้ากับเพื่อนในห้องเรียนได้

แคนแลน ( Kaplan. 1959 : 318-319 ) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ทางอารมณ์ระหว่างครูกับนักเรียนในห้องเรียนมีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตของนักเรียน หากครูมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน นักเรียนจะรู้สึกเป็นกันเองและปรับตัวเข้ากับครูได้

ทอร์ป ( Thorpe. 1960 : 403 ) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างครู และนักเรียนอาจจะเป็นก้าวแรกทีนำไปสู่ภาวะการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม (Maladjustment) ของนักเรียน บางครั้งปรากฏว่าครูมีภาวะการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมเสียเอง ไม่ยอมเข้าใจพฤติกรรม การแสดงออกของนักเรียน มัวสนใจอยู่แต่ลักษณะอาการภายนอก ระเบียบวินัย หรือเน้นแต่เนื้อหาความรู้ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหามากขึ้น

สมาร์ท (Smart. 1978 : 411) ศึกษาการพัฒนาสัมพันธภาพในครอบครัว โดยได้ทำการศึกษาเด็กที่ปรับตัวได้ดี จำนวน 400 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 5-20 ปี พบว่า เด็กที่ปรับตัวได้ดีเป็นเด็กที่ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน ครู และสามารถเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้ดี

ริงเนส (Ringness. 1968 : 66) กล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนมีลักษณะแพร่กระจายชัดเจน และมีผลกระทบต่อนักเรียนไม่ว่าจะเกี่ยวข้องโดยตรงหรือไม่ก็ตาม เพราะนักเรียนทุกคนจะเรียนรู้ไปด้วยกันจากการพบเห็นลักษณะที่ครูปฏิบัติต่อเพื่อนคนอื่น ๆ เด็กที่ซุกซนจะเกิดความกระวนกระวายเมื่อเห็นเด็กคนอื่นถูกลงโทษโดยครูหรือกลุ่มเพื่อน แม้ว่าเขาจะไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ นักเรียนจะเรียนรู้และเทียบเคียงซึ่งกันและกัน พวกเขาจะพัฒนาทัศนคติ ความรู้สึก และพฤติกรรมต่าง ๆ จากสิ่งที่คนอื่น ๆ แสดงออกมา ซึ่งอาจจะเกิดผลดีและผลเสียต่อสุขภาพจิตของเขาได้

แฟลนเดอร์ (Flanders. 1971:42-43) ได้ทดลองให้นักเรียนชั้นมัธยมเข้าเรียนในห้องเรียนมีบรรยากาศสองแบบ โดยเรียนในเนื้อหาเดียวกัน กลุ่มแรกจะเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูจะมีพฤติกรรมที่ยึดตัวเองเป็นหลัก โดยจะเน้นปัญหาและตัวเด็กรองลงมา ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งจะอยู่ในห้องเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูจะสนใจนักเรียนเป็นอันดับแรกเน้นปัญหารองลงมา และตัวครูเองในอันดับสุดท้าย หลังจากนั้นจึงวัดพฤติกรรมของเด็กในห้องเรียนทั้งสองแบบทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผลปรากฏว่าในห้องเรียนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางเด็กมักทำอะไรไม่ค่อยถนัด เกิดความวิตกกังวลเนื่องจากครูชอบออกคำสั่งและคอยบอกนักเรียนให้ปฏิบัติตาม ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ถอยหนี เฉื่อยชา ในด้านการเรียนแต่จะก้าวร้าวและเป็นปฏิปักษ์กับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน รวมทั้งมีความสับสนทางอารมณ์ (Emotional Disintegration) ส่วนห้องเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เด็กจะมีบทบาทในด้านต่าง ๆ และเข้าใจฐานะของตนเอง มีการเน้นในเรื่องการแก้ปัญหา ใช้วิธีการต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างแจ่มชัด ทำให้นักเรียนมีความวิตกกังวลน้อย สามารถแก้ปัญหาได้ดี และมีบูรณาการทางอารมณ์ (Emotional Integration)

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่าบรรยากาศการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องของทั้งโรงเรียน ครู และกลุ่มเพื่อน มีผลต่อสุขภาพจิตและการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษา อาจสรุปได้ว่าสภาพของครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว และบรรยากาศในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน โดยนักเรียนที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา มีโอกาสเกิดปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์มากกว่านักเรียนที่อยู่กับบิดามารดา นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์มากกว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงหรือปานกลาง ขนาดของครอบครัวที่ต่างกันทำให้มีการปรับตัวต่างกัน นักเรียนที่มีบรรยากาศในครอบครัวต่างกันทำให้มีการปรับตัวแตกต่างกัน และนักเรียนที่มีบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน ทำให้มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ที่มาจากโรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัด เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ที่มาจากโรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัด เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา โรงเรียนวัดคลองเตย โรงเรียนวัดสะพาน โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ โรงเรียนสุเหร่าสามอิน โรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน และโรงเรียนวิจิตรวิทยา จำนวน 822 คน ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามโรงเรียน

โรงเรียน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ	142
โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา	244
โรงเรียนวัดคลองเตย	72
โรงเรียนวัดสะพาน	107
โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ	44
โรงเรียนสุเหร่าสามอิน	84
โรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน	22
โรงเรียนวิจิตรวิทยา	107
รวม	822

### เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ได้แก่ สถานครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และขนาดของครอบครัว
- ตอนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว
- ตอนที่ 3 แบบสอบถามบรรยากาศการเรียนการสอน
- ตอนที่ 4 แบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์

## วิธีการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ได้แก่ สภาพของครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และขนาดของครอบครัว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว จากตำราเอกสารต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัวทั้งในประเทศ และต่างประเทศ
3. สร้างข้อคำถามบรรยากาศในครอบครัวจากข้อ 1 และ 2 ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
4. หาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยนำแบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัวที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน คือ รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กริทอง อาจารย์นรรณนิศ วาณิชการ และอาจารย์ทศพร มณีศรีขำ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา และภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะแล้วนำมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้ ได้ข้อคำถามทั้งหมด 23 ข้อ
5. หาค่าอำนาจจำแนก (Item Discrimination) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว จำนวน 23 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดธาตุทอง จำนวน 100 คน ซึ่งเป็นนักเรียนคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง แล้ววิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 25% ของกลุ่มสูง กลุ่มต่ำ แล้วใช้  $t$ -test และพิจารณาค่า  $t$  ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือค่า  $t$  ตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป มาใช้เป็นแบบสอบถาม (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531: 139-140) ได้แบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัวจำนวน 21 ข้อ มีค่า  $t$  อยู่ระหว่าง 2.29-6.43

6. นำแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้วในข้อ 5 จำนวน 21 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .789

ตัวอย่างแบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว

คำชี้แจง ขอให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ทีละข้อ แล้วเลือกคำตอบที่ตรงกับลักษณะของครอบครัวของนักเรียนมากที่สุด เพียง 1 คำตอบ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดให้เพียงข้อละ 1 เครื่องหมาย

คำตอบแต่ละคำตอบมีความหมายดังนี้ :

- จริงมากที่สุด หมายถึง ตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียนมากที่สุด  
 จริงมาก หมายถึง ตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียนมาก  
 จริงปานกลาง หมายถึง ค่อนข้างตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียน  
 จริงน้อย หมายถึง ค่อนข้างไม่ตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียน  
 จริงน้อยที่สุด หมายถึง ไม่ตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียน

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
<u>ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว</u> 0) ทุกคนในครอบครัวช่วยเหลือกันและกัน 00) ในครอบครัวของนักเรียนมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน					
<u>ความรู้สึกที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา</u> 0) นักเรียนรู้สึกว่าไม่มีใครในบ้านเอาใจใส่นักเรียน 00) นักเรียนรู้สึกว่าไม่ได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่					

ข้อความ	จริง มากที่สุด	จริง มาก	จริง ปานกลาง	จริง น้อย	จริง น้อยที่สุด
<p><u>การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว</u></p> <p>0) ทุก ๆ คนในครอบครัวของนักเรียน รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง</p> <p>00) ถ้านักเรียนไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของ ครอบครัวนักเรียนจะถูกพ่อแม่ลงโทษ</p> <p><u>การแก้ปัญหาความขัดแย้งของสมาชิกใน ครอบครัว</u></p> <p>0) เมื่อนักเรียนถูกพ่อแม่ดู นักเรียนจะพยายาม อธิบายเหตุผลให้พ่อแม่ฟัง</p> <p>00) เมื่อคนในครอบครัวทะเลาะกัน สมาชิก คนอื่น ๆ ในครอบครัวจะช่วยให้เข้าใจกัน</p> <p><u>การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว</u></p> <p>0) เมื่อมีเวลาว่าง ทุก ๆ คนในครอบครัวจะ พูดคุยกัน</p> <p>00) เมื่อถึงวันหยุด ทุก ๆ คนในครอบครัวจะ ปรึกษากันว่าควรจะทำอะไร</p> <p><u>การมีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน</u></p> <p>0) เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนา ทุก ๆ คนใน ครอบครัวจะไปทำบุญด้วยกัน</p>					

### เกณฑ์การให้คะแนน

ผู้วิจัยตรวจและให้คะแนนตามความหมายของคำถามในแต่ละข้อดังนี้

#### 1. ข้อความเชิงนิมมาน (Positive Statement) ให้คะแนนดังนี้

จริงมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
จริงมาก	ให้ 4 คะแนน
จริงปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
จริงน้อย	ให้ 2 คะแนน
จริงน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

#### 2. ข้อความเชิงนิเสธ (Negative Statement) ให้คะแนนดังนี้

จริงมากที่สุด	ให้ 1 คะแนน
จริงมาก	ให้ 2 คะแนน
จริงปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
จริงน้อย	ให้ 4 คะแนน
จริงน้อยที่สุด	ให้ 5 คะแนน

### เกณฑ์ในการแปลความหมายบรรยากาศในครอบครัว (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538:9)

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 2.33	หมายถึง บรรยากาศในครอบครัวไม่ดี
คะแนนเฉลี่ย 2.34 - 3.66	หมายถึง บรรยากาศในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.67 - 5.00	หมายถึง บรรยากาศในครอบครัวดี

ตอนที่ 3 แบบสอบถามบรรยากาศการเรียนการสอน เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศการเรียนการสอน จากตำรา และเอกสารต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศการเรียนการสอน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. สร้างข้อคำถามบรรยากาศการเรียนการสอน จากข้อ 1 และ 2 ให้สอดคล้องกับ  
นิยามศัพท์เฉพาะ

4. หาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยนำแบบสอบถามการ  
เรียนการสอนที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน คือ รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กริทอง  
อาจารย์พรพนิก วาณิชยการ และอาจารย์ทศพร มณีศรีขำ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ทั้ง  
ด้านเนื้อหา และภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะแล้วนำมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้ ได้ข้อ  
คำถามทั้งหมด 23 ข้อ

5. หาค่าอำนาจจำแนก (Item Discrimination) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง  
แก้ไขแล้ว จำนวน 23 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน  
วัดธาตุทอง จำนวน 100 คน ซึ่งเป็นนักเรียนคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง แล้ววิเคราะห์หาค่า  
อำนาจจำแนกเป็นรายข้อโดยใช้เทคนิค 25% ของกลุ่มสูง กลุ่มต่ำ แล้วใช้ t-test และพิจารณาค่า  
t ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือค่า t ตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ได้แบบสอบถามบรรยากาศ  
การเรียนการสอนจำนวน 19 ข้อ มีค่า t อยู่ระหว่าง 2.02-6.03

6. นำแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้วในข้อ 5 จำนวน 19 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่น  
โดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) มีค่าความ  
เชื่อมั่นเท่ากับ .702

#### ตัวอย่างแบบสอบถามบรรยากาศการเรียนการสอน

##### คำชี้แจง

1. คำตอบของนักเรียนจะไม่เป็นผลเสียหายต่อการเรียนของนักเรียนแต่ชขาด และ  
จะรักษาไว้เป็นความลับ จะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง

2. ขอให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ทีละข้อ แล้วเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด เนิยง 1 คำตอบ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดให้ เพียงข้อละ 1 เครื่องหมาย

คำตอบแต่ละคำตอบมีความหมายดังนี้ :

- จริงมากที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด
- จริงมาก หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียนมาก
- จริงปานกลาง หมายถึง ข้อความนั้นบางครั้งก็ตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียน
- จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นไม่ตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียนเท่าใดนัก
- จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นไม่ตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียน

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
<u>ครู</u> ๐) ครูบางคนสนใจแต่นักเรียนที่เรียนดี <u>วิชาเรียน</u> ๐) จำนวนวิชาที่เรียนมีหลายวิชามากเกินไป <u>เพื่อน</u> ๐) เมื่อมีปัญหาการเรียน นักเรียนไม่รู้ว่าจะปรึกษากับเพื่อนคนใด <u>สถานที่เอื้อต่อการเรียนที่โรงเรียน</u> ๐) นักเรียนไม่อยากเรียน ถ้าห้องเรียนมีเสียงดังรบกวน					

### เกณฑ์การให้คะแนน

ผู้วิจัยตรวจและให้คะแนนตามความหมายของคำถามในแต่ละข้อดังนี้

1. ข้อความเชิงนิมมาน (Positive Statement) ให้คะแนนดังนี้

จริงมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
จริงมาก	ให้ 4 คะแนน
จริงปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
จริงน้อย	ให้ 2 คะแนน
จริงน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

2. ข้อความเชิงนิเสธ (Negative Statement) ให้คะแนนดังนี้

จริงมากที่สุด	ให้ 1 คะแนน
จริงมาก	ให้ 2 คะแนน
จริงปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
จริงน้อย	ให้ 4 คะแนน
จริงน้อยที่สุด	ให้ 5 คะแนน

### เกณฑ์การแปลความหมายบรรยาภาคการเรียนการสอน(วิเชียร เกตุสิงห์. 2538:9)

คะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33	หมายถึง บรรยาภาคการเรียนการสอนไม่ดี
คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.66	หมายถึง บรรยาภาคการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.67-5.00	หมายถึง บรรยาภาคการเรียนการสอนดี

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนดังนี้

- ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปรับตัวทางอารมณ์ จากเอกสารและตำราต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. สร้างข้อคำถามการปรับตัวทางอารมณ์จากข้อ 1 และ 2 และจากคำถามปลายเปิดซึ่งใช้ในการศึกษาปัญหาเบื้องต้นของนักเรียน โดยรวบรวมคำตอบของนักเรียนมาประกอบการสร้างแบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์ ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

4. หาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยนำแบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน คือ รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทอง อาจารย์พรพนพิศ วาณิชยการ และอาจารย์ทศพร มณีศรีขำ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมทั้งทางด้านเนื้อหา และภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ แล้วนำมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้ ได้ข้อคำถามทั้งหมด 28 ข้อ

5. หาค่าอำนาจจำแนก (Item Discrimination) โดยนำแบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์ที่แก้ไขจำนวน 28 ข้อแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดธาตุทอง จำนวน 100 คน ซึ่งเป็นนักเรียนคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง นำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 25% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด หาค่าคะแนนรายข้อของทั้ง 2 กลุ่ม แล้วเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยของข้อคำถามแต่ละข้อโดยใช้วิธีการทางสถิติแบบที (t-test) ในการตรวจสอบ เลือกเฉพาะข้อที่มีอำนาจจำแนก (t) สูง โดยเลือกข้อที่มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 หรือค่า t ตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ได้แบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์ จำนวน 18 ข้อ มีค่า t อยู่ระหว่าง 2.35-6.86

6. นำแบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์ที่คัดเลือกแล้วในข้อ 5 จำนวน 18 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .777

### ตัวอย่างแบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์

#### คำชี้แจง

1. ขอให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แต่ละข้อ แล้วเลือกคำตอบที่สอดคล้องกับความคิด ความรู้สึกและแนวโน้มที่นักเรียนจะกระทำให้มากที่สุด โดยเขียนเครื่องหมาย (x) ทับตัวอักษรที่ต้องการเพียง 1 ข้อ

2. คำตอบของนักเรียนจะไม่เป็นผลเสียหายต่อผลการเรียนของนักเรียนเด็ดขาด และจะรักษาไว้เป็นความลับ จะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง

### ตัวอย่าง

- (0) เวล่านักเรียนรู้สึกไม่สบายใจ เกี่ยวกับเรื่องที่พ่อแม่ทะเลาะกัน นักเรียนจะอย่างไร
- คิดถึงเรื่องที่พ่อแม่ทะเลาะกัน
  - ไปเล่นกับเพื่อน เพื่อให้ลืมเรื่องที่พ่อแม่ทะเลาะกัน
  - ไปปรึกษาครูว่าควรจะทำอย่างไร
- (00) สมศักดิ์เป็นเด็กขยันและตั้งใจเรียน แต่มาระยะหลังพ่อแม่ต้องทำงานหนัก ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ ทำให้สมศักดิ์รู้สึกว่าตนเองขาดความอบอุ่น ไม่มีใครรัก และเริ่มไม่ตั้งใจเรียน ถ้านักเรียนพบปัญหาเช่นเดียวกับสมศักดิ์ นักเรียนจะอย่างไร
- เก็บความรู้สึกต่างๆไว้คนเดียว
  - บอกพ่อกับแม่ว่าตนรู้สึกอย่างไร
  - ออกไปเล่นกีฬากับเพื่อน ๆ

### เกณฑ์การให้คะแนน

การตรวจให้คะแนนแบบสอบถาม กำหนดไว้ดังนี้

- |  |             |
|--|-------------|
| - มีความรู้สึกต่อปัญหานั้น ๆ และไม่ได้แก้ไขปัญหา | ให้ 1 คะแนน |
| - แก้ไขปัญหาโดยการให้ความสนใจต่อสิ่งอื่นแทน      | ให้ 2 คะแนน |
| - แก้ไขปัญหาโดยกล้าเผชิญความจริง มีเหตุผล        | ให้ 3 คะแนน |

### วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ คือ

- นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ไปยังสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. นำหนังสือที่ได้จากสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ไปยังสำนักงานเขตคลองเตย เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการเขตคลองเตย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. นำหนังสือจากฝ่ายศึกษาธิการ สำนักงานเขตคลองเตย ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารโรงเรียน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยขอความร่วมมือจาก อาจารย์หัวหน้าสาย และอาจารย์ประจำชั้นของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
5. ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่สมบูรณ์ของนักเรียน จำนวน 822 ชุด จากแบบสอบถามทั้งหมด 822 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาตรวจให้คะแนน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

#### วิธีจัดการกับข้อมูล

1. การหาสมการพยากรณ์ การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน โดยใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)
2. วิเคราะห์ความแตกต่างของการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน ตามตัวแปรด้านสถานครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance)

#### สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้คือ

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

2.1 วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อใช้วิธีทางสถิติแบบที (t-test) โดยใช้สูตรดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531:139)

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2}{n_H} + \frac{S_L^2}{n_L}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าอำนาจจำแนก
	$\bar{X}_H$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง
	$\bar{X}_L$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
	$S_H^2$	แทน	คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มสูง
	$S_L^2$	แทน	คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ
	n	แทน	จำนวนนักเรียนในแต่ละกลุ่มซึ่งเท่ากัน

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สูตรดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 132-133)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right\}$$

เมื่อ	$\alpha$	แทน	สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	n	แทน	จำนวนข้อ
	$S_i^2$	แทน	คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ
	$S^2$	แทน	คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

### 3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

3.1 หาสมการพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ Stepwise โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for WINDOW V.6

3.2 เปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ จำแนกตาม สถานครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และทดสอบความแตกต่างของการปรับตัวทางอารมณ์เป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls Method) ( ชูศรี วงศ์รัตน์. 2530 : 268 )

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาค้นคว้า

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์และการแปลผล

ในการวิเคราะห์และการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัย  
ขอเสนอสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความหมายดังต่อไปนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	แทน	จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
df	แทน	Degrees of Freedom
SS	แทน	Sum of Squares
MS	แทน	Mean Squares
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาคู่
$R^2$	แทน	กำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาคู่
$SE_{b_1}$	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์
$SE_{b_2}$	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์การพยากรณ์
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
$\beta$	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน
b	แทน	ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
Y	แทน	การปรับตัวทางอารมณ์
$X_1, Z_1$	แทน	สภาพครอบครัว
$X_2, Z_2$	แทน	ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

$X_3, Z_3$  แทน ขนาดของครอบครัว

$X_4, Z_4$  แทน บรรยากาศในครอบครัว

$X_5, Z_5$  แทน บรรยากาศการเรียนการสอน

### การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเสนอตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรที่ศึกษา โดยใช้การคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)
3. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน ที่มากกว่า 2 กลุ่ม คือ สภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 3, 4, 5, 6 และ 7

### การเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยเสนอผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 จำนวนและร้อยละของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน กับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และผลการวิเคราะห์เพื่อ

ค้นหาตัวพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยจำแนกตามสถานครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน

#### ผลการศึกษาค้นคว้า

ตอนที่ 1 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 2-3

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามตัวแปรสภาพ  
ครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และขนาดของครอบครัว

ตัวแปร	ระดับของตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. สภาพครอบครัว	ปกติ	585	71.17
	แตกแยก	168	20.44
	เสียชีวิต	69	8.39
	รวม	822	100.00
2. สถานะทางเศรษฐกิจ	ต่ำ	357	43.43
	ปานกลาง	271	32.97
	สูง	194	23.60
	รวม	822	100.00
3. ขนาดของครอบครัว	ครอบครัวบุตรหรือธิดาคนเดียว	107	13.02
	ครอบครัวขนาดเล็ก	415	50.49
	ครอบครัวขนาดใหญ่	300	36.49
	รวม	822	100.00

จากตาราง 2 พบว่า สภาพครอบครัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีลักษณะเป็นครอบครัวปกติมากที่สุด คือ มีบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ และอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 71.17 รองลงมา คือ ครอบครัวแตกแยก คือ มีบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ แต่แยกกันอยู่ หรือหย่าร้างกัน คิดเป็นร้อยละ 20.44 และครอบครัวที่บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิตมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.39 เมื่อจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า นักเรียนมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.43 รองลงมาคือ มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 32.97 และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.60 เมื่อจำแนกตามขนาดของครอบครัว หรือจำนวนสมาชิกในครอบครัวของนักเรียน พบว่า ครอบครัวขนาดเล็กมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.49 รองลงมาคือ ครอบครัวขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 36.49 และครอบครัวบุตรหรือธิดาคนเดียวมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.02

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามตัวแปร  
บรรยากาศในครอบครัวและบรรยากาศการเรียนการสอน

ตัวแปร	ระดับของตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. บรรยากาศใน ครอบครัว	บรรยากาศในครอบครัวดี	279	33.94
	บรรยากาศในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง	537	65.33
	บรรยากาศในครอบครัวไม่ดี	6	0.73
	รวม	822	100.00
2. บรรยากาศการเรียน การสอน	บรรยากาศการเรียนการสอนดี	88	10.71
	บรรยากาศการเรียนการสอนอยู่ในระดับ ปานกลาง	666	81.02
	บรรยากาศการเรียนการสอนไม่ดี	68	8.27
	รวม	822	100.00

จากตาราง 3 พบว่า บรรยากาศในครอบครัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีบรรยากาศในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความรู้สึกที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว การแก้ปัญหาความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัว การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว และการมีกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกันอยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.33 รองลงมาคือ มีบรรยากาศในครอบครัวดี คือ สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรู้สึกที่ดีต่อ

การอบรมของบิดามารดา การปฏิบัติของสมาชิกเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น มีการแก้ปัญหาร่วมกัน มีการพักผ่อนร่วมกัน และมีกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 33.94 และมีบรรยากาศในครอบครัวไม่ดี คือ สมาชิกในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ ไม่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนกันและกัน มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน โกรธเคืองกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 0.73

เมื่อจำแนกตามบรรยากาศการเรียนการสอน ตามความคิด ความรู้สึกของนักเรียน พบว่า บรรยากาศการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง คือ สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน ที่เกี่ยวกับครูผู้สอน เพื่อน วิชาที่เรียน และสภาพที่เอื้อต่อการเรียนที่โรงเรียน ที่นักเรียนมีความรู้สึกสบายใจและสุขใจในการเรียนระดับปานกลาง มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 81.02 รองลงมาคือ บรรยากาศการเรียนการสอนดี คือ สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอน เพื่อน วิชาที่เรียน และสภาพที่เอื้อต่อการเรียนที่โรงเรียน ที่นักเรียนมีความรู้สึกสบายใจและสุขใจในการเรียนอย่างยิ่งคิดเป็นร้อยละ 10.71 และมีบรรยากาศการเรียนการสอนไม่ดี คือ สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอน เพื่อน วิชาเรียน และสภาพที่เอื้อต่อการเรียนที่โรงเรียนที่นักเรียนมีความรู้สึกไม่สบายใจ และไม่สุขใจในการเรียน มีจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 8.27

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอนกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 4

ตาราง 4 ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ตัวแปร	$X_1$	$X_2$	$X_3$	$X_4$	$X_5$	Y
$X_1$	1.000	-0.131*	0.071	-0.081*	-0.064*	-0.092*
$X_2$		1.000	-0.016	0.145*	0.039	0.164*
$X_3$			1.000	-0.042	0.039	-0.126*
$X_4$				1.000	0.106*	0.157*
$X_5$					1.000	0.147*
Y						1.000

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (Y) กับสภาพครอบครัว( $X_1$ ) สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว( $X_2$ ) ขนาดของครอบครัว( $X_3$ ) บรรยากาศในครอบครัว( $X_4$ ) และบรรยากาศการเรียนการสอน( $X_5$ ) มีค่าระหว่าง -0.092 ถึง 0.164 และเป็นค่าที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว( $X_2$ ) บรรยากาศในครอบครัว( $X_4$ ) และบรรยากาศการเรียนการสอน( $X_5$ ) และมีความสัมพันธ์ทางลบกับสภาพครอบครัว( $X_1$ ) และขนาดของครอบครัว( $X_3$ )

ตัวพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์กับตัวเกณฑ์สูงสุดคือ สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว( $X_2$ ) รองลงมาคือ บรรยากาศในครอบครัว( $X_4$ ) บรรยากาศการเรียนการสอน( $X_5$ ) ขนาดของครอบครัว( $X_3$ ) และสภาพครอบครัว( $X_1$ ) ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสภาพครอบครัว( $X_1$ ) กับสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว( $X_2$ ) ตัวแปรสภาพครอบครัว( $X_1$ )กับ บรรยากาศในครอบครัว( $X_4$ )

ตัวแปรสภาพครอบครัว( $X_4$ ) กับ บรรยากาศการเรียนการสอน ตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ( $X_5$ ) กับ บรรยากาศในครอบครัว( $X_4$ ) และตัวแปรบรรยากาศในครอบครัว( $X_4$ ) กับ บรรยากาศการเรียนการสอน( $X_5$ ) มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในการหาค่าสหสัมพันธ์หาค่าและตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 5

ตาราง 5 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ ( $\beta, b$ ) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทุกคน ( $R$ ) ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ ( $R^2$ ) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ ( $SE_{\beta}$ ) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ ( $SE_{est}$ ) และค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ( $a$ ) เมื่อใช้การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นเกณฑ์

ตัวพยากรณ์ (ตัวแปร)	$b$	$\beta$	$SE_{\beta}$	$t$
สภาพครอบครัว ( $X_1$ )	-0.030	-0.059	0.018	2.963
ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ( $X_2$ )	0.055	0.133	0.014	15.152*
ขนาดของครอบครัว ( $X_3$ )	-0.062	-0.125	0.017	13.904*
บรรยากาศในครอบครัว ( $X_4$ )	0.077	0.114	0.023	11.057*
บรรยากาศการเรียนการสอน ( $X_5$ )	0.099	0.131	0.026	14.929*

$$R = 0.283$$

$$R^2 = 0.080$$

$$SE_{est} = 0.074$$

$$a = 0.316$$

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 พบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คือ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ( $X_2$ ) ขนาดของครอบครัว ( $X_3$ ) บรรยากาศในครอบครัว ( $X_4$ ) และบรรยากาศการเรียนการสอน ( $X_5$ ) ซึ่งตัวแปรดังกล่าวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนได้ ร้อยละ 8.00 และได้นำค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์มาเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้คะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.055(X_2) - 0.062(X_3) + 0.077(X_4) + 0.099(X_5) + 0.316$$

สมการพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้  
คะแนนมาตรฐาน

$$Z = 0.133(Z_2) - 0.125(Z_3) + 0.114(Z_4) + 0.131(Z_5)$$

ในการค้นหาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา  
ปีที่ 5 ผู้วิจัยใช้ Stepwise โดยพิจารณาเลือกตัวพยากรณ์ ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์สูงสุด  
และเพิ่มขึ้นแต่ละตัวตามลำดับ และทำการทดสอบค่าสหสัมพันธ์หาค่าที่เพิ่มขึ้นแต่ละตัวนั้น ดังแสดง  
ในตาราง 6

ตาราง 6 การค้นหาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ตัวพยากรณ์	R	R <sup>2</sup>	F
ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว (X <sub>2</sub> )	0.164	0.027	22.755*
บรรยากาศการเรียนการสอน (X <sub>3</sub> )	0.216	0.047	16.965*
ขนาดของครอบครัว (X <sub>4</sub> )	0.252	0.063	14.610*
บรรยากาศในครอบครัว (X <sub>5</sub> )	0.277	0.077	11.752*

\*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 6 ปรากฏว่า ตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่ถูกเลือกเข้ามาก่อนคือ  
ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว (X<sub>2</sub>) เมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์ คือ บรรยากาศการเรียนการสอน  
(X<sub>3</sub>) เข้าไปพบว่า ค่าสหสัมพันธ์หาค่าที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเพิ่มตัวแปรอื่น

เข้าไป คือ ขนาดของครอบครัว ( $X_9$ ) พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ของคุณเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเพิ่มตัวแปรอื่นเข้าไปอีก คือ บรรยากาศในครอบครัว ( $X_4$ ) พบว่าค่าสหสัมพันธ์ของคุณเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อเพิ่มตัวแปรพยากรณ์อื่น ๆ เข้าไป พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ของคุณเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า ตัวพยากรณ์ที่เพิ่มขึ้นให้ผลน้อยมาก จึงไม่สมควรนำมาใช้เป็นตัวพยากรณ์ ดังนั้นจึงสรุปว่า ตัวพยากรณ์ที่ดีที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ( $X_2$ ) บรรยากาศการเรียนการสอน ( $X_5$ ) ขนาดของครอบครัว ( $X_9$ ) และบรรยากาศในครอบครัว ( $X_4$ )

ในการสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้ตัวแปรสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ( $X_2$ ) ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเป็นเส้นตรง ของความสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์ กับตัวเกณฑ์โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ดังตาราง 7

ตาราง 7 การวิเคราะห์ความแปรปรวนในการพยากรณ์แบบพหุคูณของการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
Regression	4	6.794	1.698	16.980*
Residual	817	81.721	0.100	
Total	821	88.515		

\*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของตัวพยากรณ์ที่ติดกับตัวเกณฑ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กันในเชิงเส้นตรง สามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ จึงได้เสนอค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน และคะแนนดิบ รวมทั้งค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ ดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ ( $\beta, b$ ) ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ ( $R$ ) ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ ( $R^2$ ) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ ( $SE_{\beta}$ ) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ ( $SE_{e}$ ) และค่าคงที่ของการพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ ( $a$ ) เมื่อใช้การปรับตัวทางอารมณ์เป็นเกณฑ์ (เฉพาะตัวพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ)

ตัวพยากรณ์	b	$\beta$	$SE_{\beta}$	t
ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ( $X_2$ )	0.058	0.140	0.014	17.012*
บรรยากาศการเรียนการสอน ( $X_6$ )	0.101	0.134	0.026	15.638*
ขนาดของครอบครัว ( $X_9$ )	-0.062	-0.124	0.017	13.628*
บรรยากาศในครอบครัว ( $X_4$ )	0.079	0.117	0.023	11.753*

$$R = 0.277$$

$$R^2 = 0.077$$

$$SE_{e} = 0.072$$

$$a = 0.316$$

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 8 พบว่า ค่าสหสัมพันธ์หาคู่ของตัวแปร คือ การปรับตัวทางอารมณ์ กับ ตัวพยากรณ์ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ( $X_2$ ) บรรยากาศการเรียนการสอน ( $X_3$ ) ขนาดของครอบครัว ( $X_4$ ) และบรรยากาศในครอบครัว ( $X_5$ ) มีค่าเท่ากับ 0.277 โดยที่ตัวพยากรณ์ทั้ง 4 ตัวนี้สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนได้ ร้อยละ 7.70 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ 0.072 ได้สมการพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ ดังนี้

สมการพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.058(X_2) + 0.101(X_3) - 0.062(X_4) + 0.079(X_5) + 0.316$$

สมการพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = 0.140(Z_2) + 0.134(Z_3) - 0.124(Z_4) + 0.117(Z_5)$$

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยจำแนกตามสถานครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน

3.1 การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามสถานครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และขนาดของครอบครัว ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 9-12

ตาราง 9 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีสภาพ  
ครอบครัวต่างกัน สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน และขนาดของ ครอบครัวต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
<b>สภาพครอบครัว</b>				
ระหว่างกลุ่ม	2	0.781	0.391	3.648*
ภายในกลุ่ม	819	87.734	0.107	
<b>สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว</b>				
ระหว่างกลุ่ม	2	2.552	1.276	12.159*
ภายในกลุ่ม	819	85.963	0.105	
<b>ขนาดของครอบครัว</b>				
ระหว่างกลุ่ม	2	1.649	0.824	7.772*
ภายในกลุ่ม	819	86.866	0.106	

\*มีัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 9 พบว่า นักเรียนที่มีสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของ  
ครอบครัว และขนาดของครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีัยสำคัญ  
ทางสถิติที่ระดับ .05

จากการที่พบว่า นักเรียนที่มีสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และขนาดของครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงนำคะแนนเฉลี่ยของสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และขนาดของครอบครัวมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ เพื่อดูความแตกต่างโดยใช้วิธีของนิวแมน-คูลส์ ดังแสดงผลการวิเคราะห์ในตาราง 10 - 12

ตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีสภาพครอบครัวต่างกัน เป็นรายคู่

		เสียชีวิต	แตกแยก	ปกติ
สภาพครอบครัว	$\bar{X}$	2.339	2.413	2.447
เสียชีวิต	2.339	-	0.074	0.108*
แตกแยก	2.413	-	-	0.034
ปกติ	2.447	-	-	-

\*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 10 พบว่า การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวปกติ และนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวปกติมีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต

ตาราง 11 ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกันเป็นรายคู่

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว	$\bar{X}$	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
		2.369	2.463	2.498
ต่ำ	2.369	-	0.094*	0.129*
ปานกลาง	2.463	-	-	0.035
สูง	2.498	-	-	-

\*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 11 พบว่า การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ และนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง และมีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ

ตาราง 12 ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีขนาดต่างกันเป็นรายคู่

ขนาดของครอบครัว	$\bar{X}$	ครอบครัว	ครอบครัว	ครอบครัว
		ขนาดใหญ่	ขนาดเล็ก	บุตรหรือธิดาคนเดียว
		2.372	2.461	2.477
ครอบครัวขนาดใหญ่	2.372	-	0.089*	0.105*
ครอบครัวขนาดเล็ก	2.461	-	-	0.016
ครอบครัวบุตรหรือธิดาคนเดียว	2.477	-	-	-

\*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 12 พบว่า การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวขนาดใหญ่ และนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวขนาดเล็ก และนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวบุตรหรือธิดาคนเดียว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวบุตรหรือธิดาคนเดียว และนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวขนาดเล็ก มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่อยู่ในครอบครัวขนาดใหญ่

3.2 การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามบรรยากาศในครอบครัวและบรรยากาศการเรียนการสอน ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 13-15

ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ใน  
บรรยากาศในครอบครัวต่างกันและนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
<b>บรรยากาศในครอบครัว</b>				
ระหว่างกลุ่ม	2	2.191	1.096	10.396*
ภายในกลุ่ม	819	86.824	0.105	
<b>บรรยากาศการเรียนการสอน</b>				
ระหว่างกลุ่ม	2	2.288	1.116	10.596*
ภายในกลุ่ม	819	86.288	0.105	

\*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 13 พบว่า นักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวและบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการที่ พบว่า นักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัย จึงนำคะแนนเฉลี่ยของบรรยากาศในครอบครัวและบรรยากาศการเรียนการสอน มาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ เพื่อดูความแตกต่างโดยใช้วิธีของนิวแมน-คูลส์ ดังแสดงผลการวิเคราะห์ในตาราง

ตาราง 14 ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศใน  
ครอบครัวต่างกันเป็นรายคู่

		ไม่ดี	ปานกลาง	ดี
บรรยากาศในครอบครัว	$\bar{X}$	2.333	2.395	2.502
ไม่ดี	2.333	-	0.062	0.169
ปานกลาง	2.395	-	-	0.107*
ดี	2.502	-	-	-

\*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 14 พบว่า การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง และนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวดี มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 15 ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน ที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกันเป็นรายคู่

		ไม่ดี	ปานกลาง	ดี
บรรยากาศการเรียนการสอน	$\bar{X}$	2.270	2.438	2.503
ไม่ดี	2.270	-	0.168*	0.233*
ปานกลาง	2.438	-	-	0.065
ดี	2.503	-	-	-

\*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 15 พบว่า การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนไม่ดี กับนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนดีและนักเรียนอยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนระดับปานกลางแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนดี และนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนระดับปานกลางมีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนไม่ดี

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปรด้านสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. ตัวแปรบางตัวมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางอารมณ์
2. มีตัวแปรอย่างน้อย 1 ตัวแปร ที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนได้
3. นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน
4. นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน
5. นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีขนาดต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน
6. นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีบรรยากาศต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน
7. นักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ที่มาจากโรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัด เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ที่มาจากโรงเรียนในแหล่งชุมชนแออัด เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา โรงเรียนวัดคลองเตย โรงเรียนวัดสะพาน โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ โรงเรียนสุเหร่าสามอิน โรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน และโรงเรียน วิจิตรวิทยา จำนวน 822 คน

### เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ได้แก่ สถานครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และขนาดของครอบครัว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว

ตอนที่ 3 แบบสอบถามบรรยากาศการเรียนการสอน

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์

### การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมข้อมูลสำเร็จรูป สำหรับการวิจัยสังคมศาสตร์ SPSS/PC<sup>+</sup> (Statistical Package for Social Science) ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรที่ศึกษา โดยใช้การคำนวณค่าความถี่ ร้อยละ ส่วนบรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอนโดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านต่าง ๆ โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และค้นหาตัวพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

3. เปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มากกว่า 2 กลุ่ม จำแนกตามสถานครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว

บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และวิเคราะห์เป็นรายคู่ด้วยวิธีของนิวแมน-คูลส์

### สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. มีตัวแปร 5 ตัวแปร ได้แก่ สภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว บรรยากาศการเรียนการสอน ขนาดของครอบครัว และบรรยากาศในครอบครัว สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คือ สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ( $X_2$ ) บรรยากาศการเรียนการสอน ( $X_5$ ) ขนาดของครอบครัว ( $X_3$ ) และบรรยากาศในครอบครัว ( $X_4$ ) สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 7.70 โดยมีสมการที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมการพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.058(X_2) + 0.101(X_5) - 0.062(X_3) + 0.079(X_4) + 0.316$$

สมการพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในรูปคะแนน

มาตรฐาน

$$Z = 0.140(Z_2) + 0.134(Z_5) - 0.124(Z_3) + 0.117(Z_4)$$

3. ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามตัวแปรสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน มีดังนี้

3.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีสภาพครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีครอบครัวปกติ มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต

3.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูงและมีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ

3.3 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในครอบครัวที่มีขนาดต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวบุตรหรือธิดาคนเดียว และนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวขนาดเล็ก มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่อยู่ในครอบครัวขนาดใหญ่

3.4 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวดี มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง

3.5 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนดี และนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนระดับปานกลาง มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่า นักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนไม่ดี

### อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. มีตัวแปร 5 ตัวแปร ได้แก่ สภาพครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้พบว่า สภาพครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว และบรรยากาศในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน ทั้งนี้เพราะว่า สภาพครอบครัวแม้จะมีลักษณะเป็นครอบครัวปกติมากที่สุด คือ มีบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ และอยู่ด้วยกัน แต่ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของนักเรียนส่วนมากอยู่ในระดับต่ำ คือ ครอบครัวมีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน และส่วนมากขนาดของครอบครัวจะมีขนาดเล็ก คือ ประกอบด้วยบิดามารดา และบุตรหรือธิดา จำนวน 2-3 คน ส่วนบรรยากาศในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง คือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวนั้น สมาชิกใน

ครอบครัวช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยกันทำงานบ้าน ถ้านักเรียนมีปัญหาที่สามารถปรึกษากับพ่อแม่ พี่น้องได้ แต่นักเรียนต้องการให้พ่อแม่ พี่น้อง เอาใจใส่กันและกันมากขึ้น ต้องการให้สมาชิกในครอบครัวรักใคร่กันไม่ต้องการให้ทะเลาะกัน ต้องการให้พ่อแม่มีเหตุผล และไม่ใช้อารมณ์กับบุตรธิดา เพราะสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิลวรรณ ศิริอังกุล (2535 : 116) ที่ศึกษาพบว่า สถานะทางเศรษฐกิจ และสภาพของครอบครัวส่งผลต่อสุขภาพจิตของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน

ผลการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า บรรยากาศการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่านักเรียนรู้สึกสบายใจที่ได้รับความสนใจ และความช่วยเหลือจากครู แม้ว่านักเรียนจะเรียนไม่รู้เรื่องหรือเรียนอ่อน และแม้ว่านักเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียน ไม่เข้าใจบทเรียนใด หรือเนื้อหาวิชา โดยากเกินไป นักเรียนสามารถไปปรึกษาครูได้ นอกจากนี้ในระหว่างเรียน นักเรียนรู้สึกมีความสุขในการเรียน ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้ง รู้สึกสบายใจที่เพื่อน ๆ ส่วนมากจะตั้งใจเรียน มีเพื่อนบางคนเท่านั้นที่ชวนคนอื่นคุย เพื่อน ๆ ให้ความช่วยเหลือ และเห็นใจกันและกัน อย่างไรก็ตาม นักเรียนต้องการให้ครู ให้ความสนใจนักเรียนที่เรียนไม่รู้เรื่องมากขึ้น ส่วนสภาพแวดล้อมทางการเรียนนั้น นักเรียนรู้สึกอึดอัดที่ต้องนั่งเรียนเบียดเสียดกับเพื่อน แต่นักเรียนก็พยายามปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศการเรียนการสอน ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับศิริธรรม ชนะภูมิ (2535 : 71) ที่กล่าวว่า โรงเรียนทำให้เด็กเรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักการปรับตัวตามกฎหมายเกณฑ์ และปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม การพยายามปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อนครู และสิ่งแวดล้อมจะทำให้เด็กเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ และโรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องเตรียมเด็กในการปรับตัวทางอารมณ์ เพื่อให้เขาเติบโตเป็นวัยรุ่นที่มีความสุข และเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เหมาะสม โรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่ให้ทั้งความรู้ ความสามารถ และช่วยพัฒนาเด็กทางอารมณ์อีกด้วย

2. สถานะเศรษฐกิจของครอบครัว บรรยากาศการเรียนการสอน ขนาดของครอบครัว และบรรยากาศในครอบครัว สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่สภาพครอบครัว ไม่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนได้ จากผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า สภาพครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวปกติ คือ มีบิดามารดาอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 71.17) รองลงมาคือสภาพครอบครัวแตกแยก

(ร้อยละ 20.44) และสภาพครอบครัวที่บิดา และ/หรือ มารดาเสียชีวิต มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 8.39) นอกจากนี้ สภาพครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วย บิดา มารดา และลูก 2-3 คน ทำให้บิดามารดาสามารถดูแล ให้ความรักความอบอุ่นแก่ บุตรธิดาได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งสามารถสร้างบรรยากาศแห่งความรักและความเข้าใจอันดีร่วมกัน ภายในครอบครัว ทำให้เด็กเติบโตขึ้นพร้อมด้วยความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และความมั่นคงในจิตใจ

3. ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตาม ตัวแปรสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศใน ครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ใน สภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

3.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในสภาพครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัว ทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวปกติ มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต ทั้งนี้ เนื่องจากความสัมพันธ์ ของบิดามารดามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของเด็กในทุก ๆ ด้าน และจะส่งผลต่อการพัฒนา การปรับตัวทางอารมณ์ของเด็กเมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น ดังที่ อัจฉรา สุขารมณ์ (2527 : 38) ให้ความเห็นว่า ครอบครัวที่สงบสุขก่อให้เกิดสุขภาพจิตและการปรับตัวที่ดีแก่สมาชิกในครอบครัว ครอบครัวที่บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต เด็กจะรู้สึกหวาด หวั่น เสียใจและน้อยเนื้อต่ำใจ และถ้า สภาพความเป็นอยู่ในครอบครัวไม่มีความขัดแย้งกันจนเป็นที่สะเทือนใจของเด็ก รวมทั้งบิดาและ/ หรือมารดาสามารถให้ความรักความเข้าใจ และให้การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมก็จะช่วยลด ความคับข้องใจของเด็ก ตลอดจนสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสุชา จันทรเอม และสุรางค์ จันทรเอม (2529 : 156-157) ที่กล่าวว่า เด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวที่ขาด ความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการตาย ทำให้สูญเสียพ่อแม่ จะทำให้เด็กขาดความรักและ ความอบอุ่นที่ควรจะได้รับ เป็นคนมีปมด้อยในตนเอง เมื่อโตขึ้นอาจประสบปัญหาการปรับตัวและ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ได้มากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันโดยปกติสุข

3.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีฐานะ

ทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง และมีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ ทั้งนี้เนื่องจาก ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมีปัญหาเกี่ยวกับการแสวงหารายได้มาให้ครอบครัวมากกว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงและปานกลาง ทำให้สมาชิกในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ มีความห่างเหินกัน เด็กมักไม่ค่อยได้รับความรัก ความอบอุ่น หรือมีการทะเลาะเบาะแว้งและขัดแย้งกันอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนิลวรรณ ศิริอังกฤษ (2535 : 114-115) ที่ศึกษาพบว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ส่วนมากจะประสบปัญหาเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว ตลอดทั้งโอกาสที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมมีน้อยมาก เพราะต้องทำมาหากิน หา รายได้มาจุนเจือครอบครัว จึงเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีปัญหาด้านการปรับตัวทางอารมณ์ เพราะมีความรู้สึกเป็นปมด้อย หงุดหงิดขาดกำลังใจ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของเดลฟ์ ( Delph. 1971 : 5029 A) ที่ศึกษาพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนมีการปรับตัวไม่ดี และสปริงเกอร์ (พวงสร้อย วรกุล. 2522 : 26 ; อ้างอิงมาจาก Springer. 1958 : 321- 328) ได้ศึกษาพบว่า ความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็กมีความสัมพันธ์อย่างมากกับฐานะการเป็นอยู่ของครอบครัว กล่าวคือ เด็กที่มาจากบ้านที่ยากจน มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ จะเป็นคนที่ปรับตัวไม่ดีและมีอารมณ์ไม่มั่นคงมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง และฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง

3.3 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในขนาดของครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวขนาดเล็ก และนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวบุตรหรือธิดาคนเดียว มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่อยู่ในครอบครัวขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพราะว่า จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ครอบครัวขนาดเล็กมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าครอบครัวขนาดใหญ่ อีกทั้งบิดามารดาสามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง ทำให้เด็กเจริญเติบโตอย่างไม่มีปัญหา นอกจากนี้ครอบครัวที่มีลูกคนเดียวนั้น นอกจากลูกคนเดียวจะได้รับความสุขอย่างเต็มที่จากบิดามารดาแล้ว ยังเป็นที่ภาคภูมิใจของปู่ ย่า ตา ยาย อีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเมดินันส์ และจอห์นสัน ( วิภาห์วัน มุสลสถาน 2528 : 22; อ้างอิงมาจาก Medinnus and Johnson. 1969 ) ที่ศึกษาพบว่า ครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกจำนวนมาก เด็กจะได้รับการคุ้มครองน้อยกว่าครอบครัวขนาดเล็ก และเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างลำบากจึงทำให้ต้องมีการจำกัดในเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งบิดามารดาไม่ค่อยมีโอกาสใกล้ชิดกับเด็ก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับคมเพชร ฉัตรศุภกุล (2515 : 82) ที่ศึกษาพบว่าครอบครัวที่มีพี่น้อง 5 - 7 คน มีปัญหาด้านการปรับตัวมากกว่าครอบครัวที่มี

พี่น้อง 1-4 คน และ กุลวรรณ วิทยาวงค์จุ (2526:25) ที่ได้ศึกษาพบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีขนาดเล็ก จะมีการปรับตัวได้ดีกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวขนาดใหญ่

3.4 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวต่างกันมีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวดี มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศในครอบครัวในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะว่า บรรยากาศในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาของเด็ก เด็กที่โชคดีและเกิดมาอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมของครอบครัวที่ร่มเย็นเป็นสุขตั้งแต่ทารกจนกระทั่งเติบโตใหญ่ย่อมมีบุคลิกภาพที่ดีงามและสามารถปรับตัวได้ดี มีชีวิตที่เป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับเฮอร์ล็อก (Hurlock, 1964 : 661) ที่กล่าวว่า บิดามารดาที่ยอมรับเด็ก คือให้ความรัก ความสนใจ และสร้างความปลอดภัยที่เกิดขึ้นในบ้าน จะทำให้เด็กมีอารมณ์มั่นคง ร่าเริง สามารถเผชิญชีวิต มีความมั่นใจ และปรับตัวทางอารมณ์ได้ดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ นวลศิริ เปาโรหิตย์ และคณะ (2520:197) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากทางบ้านเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพ และการปรับตัวของเด็ก เด็กจะนำเอาสิ่งต่าง ๆ ที่คนได้พบเห็นมาวิจารณ์ และมาทำความเข้าใจกับบิดามารดาของเขาที่บ้าน หากเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศดี เด็กจะมี ความรู้สึกดี และสามารถปรับตัวได้ดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับจรรยา สุวรรณทัต (2523 : 408) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวสัมพันธ์ โดยกล่าวถึงการปรับตัวไว้ว่า เด็กจะมีความสุขและปรับตัวได้ดีเมื่ออยู่ในครอบครัวที่บิดามารดาให้ความอบอุ่น ให้มีอิสระเสรี และให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเอง ภายในขอบเขตที่สมควรและมีเหตุผล

3.5 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนดี และนักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนระดับปานกลาง มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่า นักเรียนที่อยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนไม่ดี ทั้งนี้เพราะบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีนั้น เป็นบรรยากาศที่ครูยอมรับนักเรียนไม่ว่าจะเป็นนักเรียนที่เรียนเก่งหรือเรียนอ่อนก็ตาม ความรู้สึกที่เป็นกันเองกับนักเรียน ดูแลเอาใจใส่และให้ความช่วยเหลือนักเรียน ให้นักเรียนรู้สึกว่าครูเป็นที่พึ่งของตนได้ นอกจากนี้ยังมีเพื่อนที่ให้ความช่วยเหลือทางการเรียน บทเรียนที่เรียนไม่ยากจนเกินไป เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน และมีสถานที่เอื้อต่อการเรียนที่โรงเรียน ทำให้เด็กมีการปรับตัวทางอารมณ์ได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับโอเบอร์ทฟเฟอร์ ( มาลินี อยู่โพธิ์. 2525:43; อ้างอิงมาจาก OberTeuffer. 1954 ) ที่กล่าวว่า ครูเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในห้องเรียนเพราะครูจะต้องสังเกตและช่วยเหลือเด็กในเรื่อง

ความสำเร็จ ความคับข้องใจ การขาดความรักความอบอุ่น และไม่สามารถเผชิญความจริงได้ จะทำให้เด็กมีการปรับตัวทางอารมณ์ดีขึ้น นอกจากนี้ ศรีธรรม ณะภูมิ (2535: 71) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ และด้านการปรับตัว และสอดคล้องกับฝ่ายสุขภาพจิต (2535: 49) ที่ระบุว่า สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนไม่ดีพอ เช่น โรงเรียนเล็กเกินไป คับแคบ ครูดูเข้มงวดเกินไป การสอนของครูเป็นเป็นแบบเกรี้ยวกราด ชอบลงโทษเด็กรุนแรง บทเรียนยากเกินกว่าความสามารถของเด็ก เด็กมีปัญหากับเพื่อน ทำให้นำไปสู่ปัญหาอารมณ์ได้ หากเด็กอยู่ในโรงเรียนเรียนด้วยความสุข ช่วยให้เกิดมีสุขภาพจิตที่ดี และช่วยลดปัญหาด้านอารมณ์ของเด็กได้

### ข้อเสนอแนะ

#### ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผลการวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้ผู้บริหาร อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์แนะแนว และผู้ปกครองของนักเรียน ได้ทราบว่ามิตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์ และสามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน เพื่อจะได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนเพื่อให้เด็กนักเรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. โรงเรียนควรจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์ เพื่อให้แนวทางการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานั้น เพื่อให้ผู้ปกครองจะได้นำไปปฏิบัติและช่วยเหลือเด็กนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะเป็วิธีหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนปรับตัวทางอารมณ์ได้ดีขึ้น นอกจากนี้ ควรเน้นกิจกรรมที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียน โดยให้นักเรียนรู้จักวางแผนเป้าหมายที่มีคุณค่าในชีวิต โดยทางโรงเรียนอาจจะประสานงานกับองค์กรเอกชน

3. สถาบันและหน่วยงานด้านสุขภาพจิตควรสนับสนุนส่งเสริม กิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาบรรยากาศในครอบครัว โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ มีรายได้น้อย ประกอบอาชีพที่ใช้แรงงานและเวลาส่วนใหญ่จะต้องทำมาหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว จึงไม่มีเวลาที่จะดูแลและอบรมสั่งสอนบุตรธิดา สัมพันธภาพตลอดทั้งความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลงทำให้เด็กขาดที่พึ่งทางใจ คิดว่าบิดามารดาไม่รักตนเอง ทำให้มีปัญหในการปรับตัวทางอารมณ์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาตัวแปรด้านอื่น ๆ ของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ เช่น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
2. ควรศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น เด็กวัยรุ่นในชุมชนแออัดในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. สุขภาพจิตในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

กฤตยา อาชวนิชกุล และคนอื่นๆ. 46 สลัม. กรุงเทพฯ : บริษัทสารมวลชนจำกัด, 2525.

กัญญา สุวรรณแสง. การพัฒนาคุณภาพและการปรับตัว. กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น, 2533.

กรมสุขภาพจิต. "เรื่องฝากจากผู้บริหาร โครงการส่งเสริมสุขภาพจิตโรงเรียน."  
ข่าวสารกรมสุขภาพจิต. 2(3) : 12 ; มีนาคม 2538.

กรุงเทพมหานคร. จังหวัด. คู่มือการพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย, 2528.

กลุวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว. ปรินญาณินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.

คมเพชร ฉัตรศุภกุล. การศึกษาเปรียบเทียบขององค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ การปรับตัว และกิจกรรมในวิทยาลัยของนักศึกษา ป.กศ.ปีที่ 2 ปีการศึกษา 2514 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ปรินญาณินท์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2515. อัดสำเนา.

จรรยา สุวรรณทัต. "ครอบครัวสัมพันธ์," ใน คุรุปริทัศน์. 6 : 52-57 ; มิถุนายน. 2523.

ชีรวัดน์ นิจนตร. สภาพเชิงจิต - สังคมในโรงเรียนกับสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.

ชลาทิพย์ ปุณณะบุตร. ชีวิตครอบครัวในแหล่งเสื่อมโทรม : ศึกษาเฉพาะครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์ในแหล่งเสื่อมโทรม คลองเตย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523. อัดสำเนา.

- บุศรี วงศ์รัตน์. แบบแผนการทดลองและสถิติ. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- ณรงค์ศักดิ์ ทะลขัญ. "อิทธิพลของครอบครัวต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ." แนะแนว. 17(87) : 32-50 ; มิถุนายน-กรกฎาคม 2526.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิต และจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น. รายงานการวิจัยฉบับที่ 26. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
- ทวี ท่อแก้ว และอบรม สันภิบาล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2517.
- ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. รายงานข้อมูลทางสถิติที่สำคัญ ๆ การสำรวจวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ บริการแหล่งเสื่อมโทรมท่าเรือคลองเตย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- นิภา นิธยาน. การปรับตัวและบุคลิกภาพ : จิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สารศึกษาการพิมพ์, 2520.
- นิภาพรรณ โสมนะพันธ์. การศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพของบุตรตามลำดับการเกิด การอบรมเลี้ยงดู และสถานภาพทางเศรษฐกิจ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.
- นิลวรรณ ศิริอังกุล. สุขภาพจิตของนักเรียนในชุมชนแออัด เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์ และคนอื่น ๆ. จิตวิทยานักพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รามคำแหง, 2520.
- บุญวดี สุขสุทธิพันธ์. การศึกษาผู้ป่วยจิตเวชวัยรุ่นที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พ.ศ. 2519-2520. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. อัดสำเนา.
- บรรจง สืบสมาน. "กทม.2533 และสุขภาพจิต," สารคดี. 61(6) : 194 ; มีนาคม 2533.

- บัวทอง สว่างไสวภากุล. สุขภาพจิต. ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
เกษตรศาสตร์, 2524.
- ประคินันท์ อูปรมย์. "ครอบครัวและชุมชนกับนักเรียนวัยรุ่น" ในเอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรม  
วัยรุ่น. 245-280. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และ ชอบ เข้มกล้า. "องค์กรประชาชนกับการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของ  
คนจนเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร," คุณภาพชีวิตคนเมืองหลวง. รายงานการประชุม  
วิชาการประจำปี ครั้งที่ 1 ระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์  
19-21 มีนาคม 2533.
- เปรมสุรีย์ เชื่อมทอง. การศึกษารเปรียบเทียบปัญหาสุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์  
กับเด็กวัยรุ่นในโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย  
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.
- ผกาทิพย์ เกษรากุล. สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในทัศนะของนิสิต. วิทยานิพนธ์  
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. สุขภาพจิตเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์, 2530.
- ฝ่ายสุขภาพจิต. คู่มือการปฏิบัติงานของนักจิตวิทยาโรงเรียนในโครงการสุขภาพจิตในโรงเรียน  
กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : ฝ่ายสุขภาพจิต สำนักงานอนามัย , 2535.
- นิมศรี เปานิล. บรรยากาศการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร  
ตามทัศนะของนิสิตและอาจารย์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย  
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. ถ่ายเอกสาร.
- พยอม วงษ์พราม. ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน ชั้น  
ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง โรงเรียนสวลีจิตวิทยา. วิทยานิพนธ์  
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. ถ่ายเอกสาร.
- พายน พยอมยนต์. "ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8  
(พ.ศ. 2540 - 2544)," สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ. 7(161):  
1-41 ตุลาคม, 2537.

- พรทิพา หอมจันทร์. การขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวในชุมชนแออัดของกรุงเทพมหานคร.  
วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อัดสำเนา.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :  
โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2531.
- พวงสร้อย วรกุล. การเปรียบเทียบสภาพปัญหาในด้านการปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน  
ต้น ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ กค.ม. กรุงเทพฯ :  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522. อัดสำเนา.
- มานิช สุขฤกษ์. จิตวิทยาปกติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2526.
- มาลินี อยู่โพธิ์. การทดลองการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มต่อการพัฒนาการปรับตัวทางสังคม ด้าน  
สัมพันธ์ทางกับเพื่อน. วิทยานิพนธ์ กค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร  
วิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.
- วิเชียร เกตุสิงห์. "ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้," ข่าวสาร  
การวิจัยการศึกษา. 18(3):8-11; กุมภาพันธ์-มีนาคม 2538.
- วิมล โรจนวิรัช. การศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมและการปรับตัวระหว่างเด็ก  
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีที่ 7 และมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ กค.ม. กรุงเทพฯ :  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2513. อัดสำเนา.
- วิลาศ บุญทองขาว. บรรยากาศการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนคติของนักเรียน  
ครูและผู้บริหารเขตการศึกษา 4. วิทยานิพนธ์ กค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย  
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.
- วิวัฒน์ มุลสถาน. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีวินัยในตนเอง. วิทยานิพนธ์  
กค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.
- วารินทร์ สายโอบเอื้อ และสุณีย์ ธีรดากร. จิตวิทยาการศึกษา. ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษา  
และแนะแนว วิทยาลัยครูพระนคร, 2522.

- คັນสนีย์ ไชยวานิช. การศึกษาเปรียบเทียบสภาพจิตของครูที่ทำการสอนในชุมชนแออัดและนอกชุมชนแออัด สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526. อัดสำเนา.
- ศิริธรรม ธนขภูมิ. พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.
- ศิริวงศ์ ทับสายทอง. สุขวิทยาจิต. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ศิริพร หลิมศิริวงศ์. ปัญหาทางครอบครัวที่ทำให้เด็กต้องมาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2511. อัดสำเนา.
- สังวาลย์ สมสนิท. ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งกับพ่อแม่และการปรับตัวของวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.
- สมจิตต์ สุนทรศักดิ์ และคนอื่น ๆ. "การสำรวจสภาพปัญหาทางประชากร สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร: คุณภาพชีวิตคนเมืองหลวง," รายงานการประชุมวิชาการประจำปี. ครั้งที่ 1 ระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 19-21 มีนาคม 2533.
- สมคิด ไชยยันบูรณ์. การศึกษาบุคลิกภาพทางด้านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. อัดสำเนา.
- สมทรง สุวรรณเลิศ. "ปัญหาทางการเรียนในเด็ก," วารสารจิตวิทยาคลินิก. 3: 1-4 ; ธันวาคม 2524.
- สิริลักษณ์ แก้วคงยศ. ชุมชนแออัด ตะกอนบางกอก. กรุงเทพฯ : หจก.รุ่งเรืองศาสน์การพิมพ์, 2533.
- สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม. จิตวิทยาวัยรุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2529.

สุชาติ โสภประยูร. "การปรับตัวเพื่อสุขภาพจิต," สุขภาพจิตศึกษา-พลศึกษา สันทนาการ. 10(2): 44-45 ; กันยายน 2527.

สุดา เหลียววิวิทย์กิจ. "การศึกษาปัญหาและสาเหตุของความเจ็บป่วยเด็กเยาวชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่," เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมทางวิชาการสุขภาพจิตครั้งที่ 35 เรื่อง สุขภาพจิตเด็กและเยาวชนและงานสาธารณสุขมูลฐาน. กรุงเทพฯ: กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2525.

สุนิษา ชีระกุล และคนอื่น ๆ. การนิเทศการศึกษา. กรุงเทพฯ : วิทยากร, 2523.

สุนัตรา สุภาน. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

สุภาพรณ โคตรจรัส. สุขภาพจิต: จิตวิทยาในการดำรงชีวิต เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

สุนีย์ ตันพัฒนานันท์. การพยาบาลจิตเวช. กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2522.

หทัยรัตน์ นอนน้อม. การเปรียบเทียบค่านิยมและความคาดหวังของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดที่ได้รับการปรับปรุงและที่ไม่ได้รับการปรับปรุง เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. อัดสำเนา.

อัจฉรา สุขารมณ์. สุขภาพจิต. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยนฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.

อรนรินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ์. "องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น," รายงานการวิจัย. ฉบับที่ 48. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยนฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.

อัลซลี วงศ์ทางสวัสดิ์. "ผลกระทบของการหย่าร้างต่อลูก," จิตวิทยาคลินิก. 19(2): 31-36 ; กรกฎาคม - ธันวาคม 2531.

Aguilera, D. and Messick Janice . Crisis Intervention : Theory and Methodology. St.Louis: The C.V. Mosby Company, 1974.

Aprodicie, A. Laquin. Slum Are for People. Honolulu : The East West Center Press, 1971.

Coleman, James C. and Constance L. Hammen. Contemporary Psychology and Effective Behavior. California : Scott, Foreman and Company, 1974.

Delph , Donna Joan. "The Relationship of Personal and Social Adjustment and Academically Related Interest to the School Success of Sixth-Grade Children For Low Incomes Homes," Dessertation Abstract, 31 : 5028 A; April, 1971.

Elison, Robert John. "Ego-Analytic Small Group Counseling with Children of Divorce," Dissertation Abstracts International. 45(12) Part 1 : 3548 - A ; June, 1985.

Encyclopedia Britanica . 1965. p.800.

Gill,L.J. "Som Non-Intellectual Correlated of Academic Achievement among Maxican Secondary School Student," Journal of Educational Psychology. 53:144 -149 ; March, 1962.

Gilmer, Beverly Vom Haller. Psychology. New York: Harper & Row, 1971.

Gronlund,Norman Edward. Sociometry in the Classroom. New York: Harper, 1959.

Hamrin, Shirley A and Blanche B. Paulson. Counseling Adolescents. Chicago: Science Research Associates Inc., 1969.

Hurlock,Elizabeth B. Child Development. 4 th ed. Tokyo: Kagakasha Co.,Ltd., 1964.

Hurlock,Elizabeth B. Children Development. New York : McGraw Hill Book Company, 1978.

Kaplan,Louis. Mental Health and Hunan Relations in Education. New York: Harper and Brothers Publishers, 1959.

- Landis, Paul H. "The Families that Produce Adjusted Adolescents,"  
Clearing House. 29:537-540; May, 1955.
- Mashal, B. Clinard. Slum and Community Development. New York : The Free  
Press, 1966.
- Monro, George J. Psychology for Effective Teaching. New York :  
Holt Rinehart and Winster, 1965.
- Morsn, Patricia Blanche. "Factors Related to Variability in Delinquency  
Behaviors, Academic Performance, and Emotional Adjustment Among  
Early Adolescents in Divorce and Intact Families," Dissertation  
Abstracts International. 50(11B) : 5347 ; May, 1990.
- Poduska, A. Bernard. Understanding Psychology and Dimensions of  
Adjustment. New York : Mc-Graw-Hill, 1980.
- Ringness, Thomas A. Mental Health in the School. New York: Rardom  
House, 1968.
- Rogers, C.R. "The Organization of Personality," American Psychologists.  
2 : 258 ; 1974.
- Smart, Mollie Stevens and Laura S. Smart. Family Developing  
Relationships. New York: Macmillan Publishing Co., Inc., 1976.
- Springer, N.N. "The Influence of General Social Status on the Emotional  
Stability of Children," Pedagog Sem. 4 : 321-328 ; May, 1958.
- Stockdale, Janit E. "Crowding : Determinants and Effects," in Leonard  
Berkowitz (ed.) Advances in Experimental Social Psychology.  
11: 198 - 247 ; Academic Press, 1978.
- Thorpe, Louis Perter. Child psychology and Development. New York: The  
Ronald Press Company, 1960.

Tindall, R.H. Relationships among Measures of Adjustment Reading in The Psychology of Adjustment. McGraw-Hill Co., 1959.

Wilson and others. Psychology Foundations of Learning and Teaching.  
New York : McGraw-Hill, 1969.

Winter, David G. Motivating Economic Achievement. New York: The Free Press, 1969.

Worchel, Stephen. Adjustment : Pathways to Personal Growth. 2 nd ed.  
New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1989.

ภาคผนวก

**ภาคผนวก ก.**  
**หนังสือขอความร่วมมือและแบบสอบถาม**

ที่ ทม 1007/0916

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

กุมภาพันธ์ 2539

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางสาวจิราภรณ์ ไชยรัตน์ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร

ทั้งนี้อยู่ในการควบคุมดูแลของ

ศ.ดร. ผ่องพรรณ เกิดนิทัศน์ ประธาน

รศ. นิภา ศรีไพโรจน์ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอหนังสือราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอความร่วมมือจากโรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ, ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา, วัดคลองเตย, วัดสะพาน, สุเหร่าบางมะเขือ, สุเหร่าสามอิน, สุเหร่าบ้านดอน, วิจิตรวิทยา และวัดธาตุทอง โรงเรียนในสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2539 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่บัณฑิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวศิริญา นุสสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

## บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานการศึกษา (กองวิชาการ โทร.4372047)

ที่ กท.3004/777

วันที่ กุมภาพันธ์ พ.ศ.2539

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการเขตคลองเตย

ด้วยนางสาววจิราภรณ์ ไชยรัตน์ นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว กำลังดำเนินการวิจัยเรื่อง "ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร" ซึ่งจะต้องรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของ

- |                          |                               |
|--------------------------|-------------------------------|
| 1. โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ | 2. โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา |
| 3. โรงเรียนวัดคลองเตย    | 4. โรงเรียนวัดสะพาน           |

สำนักงานศึกษาได้ขอความร่วมมือจากท่านในการอนุญาตให้นางสาววจิราภรณ์ ไชยรัตน์ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2539 เพื่อประโยชน์ในการวิจัยต่อไปด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และกรุณาแจ้งผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวทราบ และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ด้วย จักขอบคุณยิ่ง

(นางอุไรวรรณ ชรรmgrบัญญัติ)

รองผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา

## บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักการศึกษา (กองวิชาการ โทร.4372047)

ที่ กท.3004/777

วันที่ กุมภาพันธ์ พ.ศ.2539

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

เรียน หัวหน้าสำนักงานเขตคลองเตย สาขา 1

ด้วยนางสาวจิราภรณ์ ไชยรัตน์ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว กำลังดำเนินการวิจัยเรื่อง "ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร" ซึ่งจะต้องรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของ

- |                             |                          |
|-----------------------------|--------------------------|
| 1. โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ | 2. โรงเรียนสุเหร่าสามอิน |
| 3. โรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน   | 4. โรงเรียนวิจิตรวิทยา   |
| 5. โรงเรียนวัดธาตุทอง       |                          |

สำนักการศึกษาใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการอนุญาตให้นางสาวจิราภรณ์ ไชยรัตน์ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2539 เพื่อประโยชน์ในการวิจัยต่อไปด้วย

จึงเรียนมา เพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และกรุณาแจ้งผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวทราบ และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ด้วย จักขอบคุณยิ่ง

(นางอุไรวรรณ สรรพกรบัญญัติ)

รองผู้อำนวยการสำนักการศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการสำนักการศึกษา

## แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์

แบบสอบถามตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ประกอบด้วย 4 ตอน

- ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว
- ตอนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว
- ตอนที่ 3 แบบสอบถามบรรยากาศการเรียนการสอน
- ตอนที่ 4 แบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์

แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความ หรือทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [ ] ที่ตรงกับความเป็นจริง  
ของนักเรียน

1. นักเรียนมีพี่น้องทั้งหมด ..... คน
2. สภาพครอบครัวของนักเรียน
  - [ ] พ่อแม่อยู่ด้วยกัน
  - [ ] พ่อแม่แยกกันอยู่
  - [ ] พ่อแม่หย่าร้างกัน
  - [ ] พ่อเสียชีวิต
  - [ ] แม่เสียชีวิต
  - [ ] พ่อแม่เสียชีวิต
3. ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับ.....
4. ครอบครัวของนักเรียน มีรายได้จากด้านต่าง ๆ รวมทั้งสิ้นประมาณ เดือนละ.....บาท

ตอนที่ 2

แบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว

**คำชี้แจง** ขอให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ทีละข้อ แล้วเลือกคำตอบที่ตรงกับลักษณะของครอบครัว  
 ของนักเรียนมากที่สุด เพียง 1 คำตอบ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดให้เพียงข้อละ  
 1 เครื่องหมาย

คำตอบแต่ละคำตอบมีความหมายดังนี้ :

- จริงมากที่สุด หมายถึง ตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียนมากที่สุด
- จริงมาก หมายถึง ตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียนมาก
- จริงปานกลาง หมายถึง ค่อนข้างตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียนบ้าง
- จริงน้อย หมายถึง ค่อนข้างไม่ตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียน
- จริงน้อยที่สุด หมายถึง ไม่ตรงกับลักษณะของครอบครัวนักเรียน

ข้อที่	ข้อความ	จริง มากที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1.	ทุก ๆ คนในครอบครัว ช่วยเหลือกัน และกัน					
2.	ในครอบครัวของนักเรียนมีเรื่อง ทะเลาะเบาะแว้งกัน					
3.	ทุก ๆ คนในครอบครัว ช่วยกันทำงาน บ้าน					
4.	ในครอบครัวของนักเรียน ไม่มีใครสนใจ กันและกัน					

ข้อที่	ข้อความ	จริง มากที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
5.	เมื่อนักเรียนมีปัญหานักเรียนปรึกษา พ่อแม่ พี่น้อง					
6.	นักเรียนรู้สึกว่าไม่มีใครในบ้านเอาใจใส่ นักเรียน					
7.	นักเรียนรู้สึกว่าไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่					
8.	นักเรียนรู้สึกว่าพ่อแม่หรือผู้ปกครองของ นักเรียน ให้ความสนใจทุก ๆ คนใน ครอบครัว					
9.	นักเรียนรู้สึกว่าเมื่อพ่อแม่อารมณ์เสีย ท่านจะคุด้านักเรียน					
10.	นักเรียนรู้สึกว่าพ่อแม่ใช้อารมณ์อย่าง ไม่มีเหตุผล					
11.	ทุก ๆ คนในครอบครัวของนักเรียน รับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง					
12.	ทุก ๆ คนในครอบครัวปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ที่ครอบครัวกำหนดไว้					
13.	ถ้านักเรียนไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของ ครอบครัว นักเรียนจะถูกพ่อแม่ลงโทษ					

ข้อที่	ข้อความ	จริง มากที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
14.	เมื่อนักเรียนถูกพ่อแม่ดู นักเรียนจะพยายามอธิบายเหตุผลให้พ่อแม่ฟัง					
15.	เมื่อคนในครอบครัวทะเลาะกัน สมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวจะช่วยให้เข้าใจกัน					
16.	เมื่อมีเวลาว่าง ทุก ๆ คนในครอบครัวจะขอบคุณกัน					
17.	เมื่อถึงวันหยุด ทุก ๆ คนในครอบครัวจะปรึกษาหารือกันว่าควรจะทำอะไร					
18.	ทุกคนในครอบครัวทำงานอดิเรกร่วมกัน เช่น ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์					
19.	เมื่อมีเวลาว่าง ทุก ๆ คนในครอบครัวเล่นกีฬาด้วยกัน					
20.	เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนา ทุก ๆ คนในครอบครัวไปทำบุญด้วยกัน					
21.	ทุก ๆ คนในครอบครัวปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา					

ตอนที่ 3

แบบสอบถามบรรยากาศการเรียนการสอน

คำชี้แจง

1. คำตอบของนักเรียนจะไม่เป็นผลเสียหายต่อการเรียนของนักเรียนเด็ดขาด และจะรักษาไว้เป็นความลับ จะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง

2. ขอให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ทีละข้อ แล้วเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิด ความรู้สึก ของนักเรียนมากที่สุด เพียง 1 คำตอบ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดให้ เพียงข้อละ 1 เครื่องหมาย

คำตอบแต่ละคำตอบมีความหมายดังนี้ :

- จริงมากที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด
- จริงมาก หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียนมาก
- จริงปานกลาง หมายถึง ข้อความนั้นบางครั้งก็ตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียน
- จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นไม่ตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียนเท่าใดนัก
- จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นไม่ตรงกับความคิด ความรู้สึกของนักเรียน

ข้อที่	ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
1.	ครูสนใจแต่นักเรียนที่เรียนเก่ง					
2.	ครูให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่เรียนอ่อน					
3.	ครูให้การบ้านมากเกินไป					
4.	ครูให้ทำแบบฝึกหัดในเวลาเรียนมากเกินไป					

ข้อที่	ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
5.	ครูเข้มงวดเรื่องการส่งการบ้าน ทำให้นักเรียนรู้สึกกังวล					
6.	ครูไม่สนใจนักเรียนที่เรียนไม่รู้เรื่อง					
7.	เวลานักเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียน นักเรียนสามารถไปปรึกษาครูได้					
8.	จำนวนวิชาที่เรียนมีหลายวิชามากเกินไป					
9.	เนื้อหาวิชาที่เรียนยากเกินไป					
10.	เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่นักเรียนเรียนเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน					
11.	นักเรียนบางคนคุยหรือส่งเสียงดังขณะครูให้ทำแบบฝึกหัด					
12.	เมื่อมีปัญหาคารเรียน นักเรียนไม่รู้ว่าจะปรึกษากับเพื่อนคนใด					
13.	ถ้ามีเพื่อนคุยกันขณะที่ครูสอน นักเรียนจะเรียนไม่รู้เรื่อง					
14.	เพื่อนชวนคุยเวลาเรียน ทำให้นักเรียน เรียนไม่รู้เรื่อง					

ข้อที่	ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
15.	นักเรียนไม่ชอบเรียน ถ้าห้องเรียน มีเสียงดังรบกวน					
16.	นักเรียนรู้สึกไม่สบายใจ ถ้านักเรียนมี หนังสือเรียนไม่ครบทุกวิชา					
17.	นักเรียนรู้สึกอึดอัดที่ต้องนั่งเรียน เบียดเสียดกับเพื่อน					
18.	เวลาที่นักเรียนห้องอื่นทำกิจกรรมและ ส่งเสียงดังมาก ทำให้นักเรียนเรียน ไม่รู้เรื่อง					
19.	นักเรียนรู้สึกหงุดหงิด ถ้าห้องเรียน สกปรก					

## ตอนที่ 4

### แบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์

#### คำชี้แจง

1. ขอให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แต่ละข้อแล้ว เลือกคำตอบที่สอดคล้องกับความคิด ความรู้สึกและแนวโน้มที่นักเรียนจะกระทำให้มากที่สุด โดยเขียนเครื่องหมาย [X] ทับตัวอักษรที่ต้องการเพียง 1 ข้อ

2. คำตอบของนักเรียนจะไม่ใช่ผลเสียหยาตต่อผลการเรียนของนักเรียนเด็ดขาดและจะรักษาไว้เป็นความลับ จะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง

1. เวล่านักเรียนรู้สึกไม่สบายใจ เกี่ยวกับเรื่องที่พ่อแม่ทะเลาะกัน นักเรียนจะทำอย่างไร
  - ก. คิดถึงเรื่องที่พ่อแม่ทะเลาะกัน
  - ข. ไปเล่นกับเพื่อน เพื่อให้ลืมเรื่องที่พ่อแม่ทะเลาะกัน
  - ค. ไปปรึกษาครูว่าควรจะทำอย่างไร
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไร เมื่อคุณละครโทรทัศน์ที่พ่อแม่ของผู้แสดงละครคนนั้นทะเลาะกัน
  - ก. รู้สึกสะเทือนใจมากจนไม่กล้าทำอะไร
  - ข. รู้สึกเศร้าและคิดต่อจนจบเพื่อจะได้ทราบว่าผู้แสดงคนนั้น เขาจะแก้ปัญหาที่พ่อแม่ทะเลาะกันอยู่อย่างไร
  - ค. รู้สึกเศร้าจนต้องเปลี่ยนช่องดูเรื่องอื่นแทน
3. หลังจากที่พ่อแม่ทะเลาะกัน พ่อจะกลับบ้านดึกมาก ไม่สนใจสุขภาพและน้อง สุขชาติอยากให้พ่อทำตัวเหมือนเดิม คือกลับบ้านมาอยู่กับลูก ๆ ถ้านักเรียนเป็นสุขชาติ นักเรียนจะทำอย่างไร
  - ก. บอกพ่อว่าตนรู้สึกอย่างไร
  - ข. เก็บความรู้สึกต่าง ๆ ไว้คนเดียว
  - ค. อ่านหนังสือรอพ่อ ขณะที่พ่อยังไม่กลับบ้าน
4. หลังจากที่พ่อแม่ของช่อผกาทะเลาะกัน พ่อแม่ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ลูกเหมือนเดิม ช่อผกา รู้สึกไม่สบายใจและรู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง ถ้านักเรียนเป็นช่อผกา นักเรียนจะทำอย่างไร
  - ก. เขียนเรียงความ และบรรยายถึงความรู้สึกไม่สบายใจ
  - ข. อ่านหนังสือที่ชอบ
  - ค. คิดถึงเหตุการณ์ที่พ่อแม่ทะเลาะกัน

5. ปิยะพรทราบจากแม่ว่า พ่อและแม่แยกทางกันแล้ว ปิยะพรรู้สึกเสียใจมาก ถ้านักเรียนเป็นปิยะพร นักเรียนจะอย่างไร
- ร้องไห้
  - เข้าไปพูดกับแม่ว่าปิยะพรรู้สึกเสียใจมาก และไม่ทราบว่าต่อไปนี้จะให้ปิยะพรอยู่กับใคร
  - อ่านหนังสือที่ชอบเพื่อให้ลืมเหตุการณ์ที่ทำให้รู้สึกเสียใจ
6. งานปิดภาคเรียนปีนี้ โรงเรียนจัดกิจกรรมการแสดงของนักเรียน ดารณีได้รับเลือกให้แสดงละครร่วมกับเพื่อน ๆ เพื่อน ๆ ทุกคนต่างคุยกันว่าพ่อแม่จะมาชมการแสดง ส่วนดารณีนั้นพ่อแม่เพิ่งแยกทางกัน ดารณีอยู่กับแม่ แต่แม่กำลังเศร้าโศกเสียใจที่แยกทางกัน พ่อและแม่บอกกับดารณีว่าคงไม่ได้มาดูดารณีแสดงละคร ถ้านักเรียนเป็นดารณีนักเรียนจะรู้สึกอย่างไร
- รู้สึกเสียใจที่ไม่มีใครสนใจ
  - รู้สึกว่าเมื่อได้รับเลือกให้แสดงแล้วก็จะแสดงให้ดีที่สุด
  - รู้สึกเห็นใจพ่อแม่ที่เพิ่งแยกทางกันแล้วมาชมการแสดงไม่ได้
7. สมศักดิ์เป็นเด็กขยันและตั้งใจเรียน แต่มาระยะหลังพ่อแม่ต้องทำงานหนัก ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ ทำให้สมศักดิ์รู้สึกว่าตนเองขาดความอบอุ่นไม่มีใครรัก ไม่มีความมั่นคงทางจิตใจ และเริ่มไม่ตั้งใจเรียน ถ้านักเรียนพบปัญหาเช่นเดียวกับสมศักดิ์นักเรียนจะอย่างไร
- เก็บความรู้สึกต่าง ๆ ไว้คนเดียว
  - ออกไปเล่นกีฬาอยู่กับเพื่อน ๆ
  - บอกพ่อแม่ว่าตนรู้สึกอย่างไร
8. วิจารณ์รู้สึกอบอุ่นใจมากเมื่อพ่อแม่โอบกอดเอามือลูบศีรษะ แต่หลังจากที่พ่อแม่ทะเลาะกันพ่อแม่ไม่เคยโอบกอดวิจารณ์เลย ถ้านักเรียนเป็นวิจารณ์นักเรียนจะอย่างไร
- หาตุ๊กตาน่ารัก ๆ มากอดแทน
  - นอนร้องไห้ที่พ่อแม่ไม่สนใจ และเอาใจใส่เหมือนเดิม
  - บอกพ่อแม่ว่าต้องการให้พ่อแม่โอบกอดหรือเอามือลูบศีรษะตนเหมือนเดิม
9. หลังจากที่รัชดาทะเลาะกับพี่ชาย รัชดาจะร้องไห้ไม่ทำอะไร ถ้านักเรียนเป็นรัชดานักเรียนจะอย่างไร
- หาหนังสือมาอ่านจะได้ไม่คิดมาก
  - นั่งร้องไห้เหมือนรัชดา
  - เข้าไปปรับความเข้าใจกับพี่ชายด้วยตนเอง

10. ทักถามมีปัญหาเรื่องการเรียน แต่ไม่สามารถปรึกษากับสมาชิกในครอบครัวได้เลย เพราะต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจกัน ถ้านักเรียนเป็นทัศนิกนักเรียนจะทำอย่างไร
- นั่งเสียใจว่าไม่มีใครสนใจ
  - อ่านหนังสือที่ชอบจะได้ลืมเรื่องไม่สบายใจ
  - ไปปรึกษาครูว่าจะแก้ปัญหาเรื่องเรียนได้อย่างไร
11. นิตยาและจรรยาเป็นเพื่อนห้องเดียวกัน นิตยาจะคุยอวดจรรยาเสมอว่า ในวันหยุดพ่อจะพาครอบครัวไปรับประทานอาหารนอกบ้าน ส่วนจรรยารู้สึกอับอายที่จะพุดถึงครอบครัวของตนเอง เพราะครอบครัวของจรรยาากจน ถ้านักเรียนเป็นจรรยา นักเรียนจะทำอย่างไร
- พยายามไม่พุดถึงครอบครัวของตนเอง
  - หางานขึ้นมาทำจะได้ไม่ต้องคิดถึงเรื่องฐานะของครอบครัว
  - ยอมรับความจริงเกี่ยวกับครอบครัวของตนเองและบอกให้นิตยารู้
12. นิภาพรมีฐานะยากจน พ่อแม่ไม่มีรถมาส่งที่โรงเรียน นิภาพรต้องนั่งรถเมล์มาโรงเรียนด้วยตนเอง ส่วนพรทิพย์ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนเดียวกัน มีพ่อแม่ขับรถมาส่งที่โรงเรียนทุกวัน ถ้านักเรียนเป็นนิภาพรนักเรียนรู้สึกอย่างไร
- อยากให้พ่อแม่ขับรถมาส่งที่โรงเรียนเหมือนพรทิพย์
  - ภูมิใจที่สามารถขึ้นรถเมล์มาโรงเรียนด้วยตนเองได้
  - รู้สึกน้อยใจและคิดว่าโตขึ้นจะต้องมีรถสักคัน
13. เพื่อนร่วมชั้นของกนกพร ชอบล้อเลียนที่กนกพรมีฐานะยากจน ทำให้กนกพรรู้สึกมีปมด้อยเสียใจมากที่สุดถูกเพื่อนล้อเลียน ถ้านักเรียนเป็นกนกพรนักเรียนจะทำอย่างไร
- นั่งกลุ้มใจที่ถูกเพื่อนล้อ
  - ยอมรับความจริง และบอกเพื่อนเกี่ยวกับฐานะและความเป็นอยู่
  - เวลาเพื่อนล้อเลียนจะไม่สนใจฟัง
14. ปรีชามีปัญหาครอบครัว จึงนั่งเหม่อในเวลาเรียน ครูเห็นปรีชาเหม่อมองไปนอกหน้าต่าง ครูจึงดูว่าไม่ตั้งใจเรียน ปรีชารู้สึกเสียใจและอายเพื่อน ถ้านักเรียนเป็นปรีชานักเรียนจะทำอย่างไร
- นั่งก้มหน้าเสียใจที่ไม่มีใครรู้ว่าปรีชากำลังมีปัญหา
  - ทำงานตามที่ครูสั่งจะได้ไม่ต้องคิดเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว
  - อธิบายให้ครุทราบว่ามีปัญหาครอบครัว

15. ครูสอนวิชาคณิตศาสตร์แล้วนักเรียนไม่เข้าใจ สุรพลเองก็ไม่เข้าใจแต่ไม่กล้าถามครู สุรพลรู้สึกไม่สบายใจและกังวลว่าจะสอบได้คะแนนไม่ดี ถ้านักเรียนเป็นสุรพลนักเรียนจะทำอย่างไร
- ผู้คลุกผู้คั่งแต่ไม่กล้าถามครู
  - พยายามหาเวลาทบทวนบทเรียนเพิ่มขึ้น
  - ไปหาครูเพื่อซักถามข้อที่สงสัยเกี่ยวกับวิชาที่เรียน
16. ดวงพรรู้สึกไม่สบายใจ และวิตกกังวลเกี่ยวกับวิชาคณิตศาสตร์ที่ยากเกินไป จนทำให้เรียนไม่รู้เรื่อง ถ้านักเรียนเป็นดวงพร นักเรียนจะทำอย่างไร
- ไม่รู้จะทำอย่างไรได้แต่นั่งกลุ้มใจ
  - ฝึกทำแบบฝึกหัด และถ้ายังสงสัยก็ไปตามครูที่สอน
  - ทบทวนบทเรียนคณิตศาสตร์กับเพื่อน ๆ จะได้ลืมเรื่องไม่สบายใจ
17. ห้องเรียนของพรเทพจะมีเสียงดังรบกวนจากภายนอกอยู่เสมอ จากนักเรียนที่ทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ทำให้พรเทพรู้สึกเบื่อเรียน ถ้านักเรียนเป็นพรเทพ นักเรียนจะทำอย่างไร
- ไม่กล้าออกไปบอกครูทั้งที่รำคาญเสียงรบกวน
  - เรียนโดยไม่สนใจฟังเสียงที่รบกวน
  - ขออนุญาตครูออกไปบอกครูที่สอนห้องที่ส่งเสียงดัง เพื่อให้ลดเสียงลง
18. กมลรู้สึกกังวลมาก กลัวทำการบ้านส่งไม่ทันตามกำหนด เพราะครูให้การบ้านมากเกินไปและในแต่ละวันมีการบ้านหลายวิชา ถ้านักเรียนเป็นกมล นักเรียนจะทำอย่างไร
- คิดกังวลเรื่องการบ้าน
  - เดินออกไปนั่งที่อื่นสักครู เพื่อให้สบายใจขึ้น แล้วจึงทำการบ้าน
  - รีบทำการบ้านที่ครูให้ จะได้เสร็จส่งทันตามกำหนด

ภาคผนวก ข.  
คุณภาพเครื่องมือ

ตาราง 16 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t) ของแบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก (t)
1	5.93
2	2.91
3	5.12
4	5.82
5	4.98
6	6.43
7	3.69
8	3.42
9	2.52
10	3.17
11	5.20
12	4.99
13	2.29
14	5.02
15	5.09
16	3.55
17	3.25
18	3.68
19	3.65
20	2.52
21	4.36

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.789

ตาราง 17 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ(๕) ของแบบสอบถามบรรยากาศการเรียนการสอน

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก (๕)
1	3.85
2	2.44
3	3.82
4	3.81
5	6.03
6	3.82
7	2.25
8	4.84
9	4.34
10	2.88
11	3.41
12	2.02
13	3.12
14	2.77
15	4.43
16	2.98
17	4.88
18	3.69
19	3.17

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.702

ตาราง 18 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ(๔) ของแบบสอบถามการปรับตัวทางอารมณ์

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก (๔)
1	2.72
2	2.92
3	3.06
4	4.06
5	3.87
6	4.94
7	3.81
8	6.86
9	3.39
10	2.57
11	4.21
12	4.62
13	2.35
14	5.63
15	5.84
16	4.43
17	5.29
18	5.33

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.777

## ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวจิราภรณ์	ชื่อสกุล ไชยรัตน์
เกิดวันที่ 25 เดือนกันยายน	พุทธศักราช 2512
สถานที่เกิด	อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	นักจิตวิทยา คลินิกสุขภาพจิต ศูนย์บริการสาธารณสุข 21 วัดธาตุทอง สังกัดกรุงเทพมหานคร

## ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2530	มัธยมศึกษาตอนปลาย (แผนกวิทยาศาสตร์) จากโรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี
พ.ศ. 2534	วท.บ. (จิตวิทยา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ. 2539	กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

นางสาววจิราภรณ์ ไชยรัตน์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

พฤษภาคม 2539

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและค้นหาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ และเปรียบเทียบการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตัวแปร 5 ตัวแปร คือ สภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากโรงเรียนในเขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2538 จำนวน 822 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

1. ตัวแปรที่ศึกษา 5 ตัวแปร ได้แก่ สภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คือ สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ( $X_2$ ) บรรยากาศการเรียนการสอน ( $X_5$ ) ขนาดของครอบครัว ( $X_3$ ) และบรรยากาศในครอบครัว ( $X_4$ ) ซึ่งสามารถพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 7.70 และมีสมการพยากรณ์การปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดังนี้

$$2.1 \quad \hat{Y} = 0.058(X_2) + 0.101(X_5) - 0.062(X_3) + 0.079(X_4) + 0.316$$

$$2.2 \quad Z = 0.140(Z_2) + 0.134(Z_5) - 0.124(Z_3) + 0.117(Z_4)$$

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีสภาพครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ขนาดของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว และบรรยากาศการเรียนการสอนต่างกัน มีการปรับตัวทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

VARIABLES RELATED TO EMOTIONAL ADJUSTMENT OF  
PRATHOM SUKSA V STUDENTS IN  
KHET KHLONG TOEY IN BANGKOK

AN ABSTRACT

BY

WAJIRAPORN CHAIYARAT

Presented in partial fulfillment of the requirements for Master  
of Education degree in Guidance and Counseling Psychology  
at Srinakharinwirot University

May 1996

The purpose of this study was to investigate variables related to emotional adjustment of Prathom Sukse V students in Khet Khlong Toey in Bangkok in the academic year 1995. The study was designed to determine comparability of emotional adjustment held by the students and to examine if the variables of family status, family economic status, family size, family atmosphere, and classroom atmosphere have a significant impact upon their emotional adjustment. The subjects were 822 Prathom Sukse V students of schools in Khet Khlong Toey in Bangkok. The research instrument was the variables related to emotional adjustment questionnaire. The data were analyzed by the multiple regression analysis and one way analysis of variance.

The results of the study were as follows:

1. Statistically significant relationships were found between the students' emotional adjustment and the five variables, i.e., the family status, family economic status, family size, family atmosphere and classroom atmosphere at .05 level.

2. The family economic status ( $X_2$ ), the classroom atmosphere ( $X_5$ ) the family size ( $X_3$ ), and the family atmosphere ( $X_4$ ) significantly predicted the students' emotional adjustment at .05 level with 7.70 % of variability in emotional adjustment predictable from the stated variables. The results also indicated that the following equations proved to be statistically significant predictors of the students' emotional adjustment, i.e.,

$$2.1 \quad \hat{Y} = 0.058 (X_2) + 0.101 (X_8) - 0.062 (X_9) + 0.079 (x_4) \\ + 0.316$$

$$2.2 \quad Z = 0.140 (Z_2) + 0.134 (Z_8) - 0.124 (Z_9) + 0.117 (Z_4)$$

3. Statistically significant differences in students' emotional adjustments existed when grouped according to the differences in family status, family economic status, family sizes, family atmospheres, and classroom atmospheres at .05 level.